

Přehled zemědělství ve Vietnamu

Úvod

1. Všeobecné přírodní a klimatické podmínky ve Vietnamské socialistické republice
2. Stručný historický přehled vietnamského zemědělství
 - 2.1 *Počátky kultivace půdy ve Vietnamu*
 - 2.2 *Zemědělství ve feudálním systému*
 - 2.3 *Zemědělství ve Francouzské Indočíně*
 - 2.4 *Druhá světová válka 1941 – 1945*
 - 2.5 *Válka s Francií a rozdělení země*
 - 2.6 *Zemědělství ve Vietnamské demokratické republice*
 - 2.7 *Zemědělství v Republice Vietnam*
3. Trendy od roku 1975
 - 3.1 *Spojení rozdílných hospodářských systémů- (IV. sjezd ÚVKSV)*
 - 3.2 *Reformy Đôì Mói (V. sjezd ÚVKSV)*
 - 3.3 *Vstup do ASEANu*
 - 3.4 *Asijská ekonomická krize*
4. Přehled současného vietnamského zemědělství
 - 4.1 *Rýže – způsob pěstování a zavlažování*
 - 4.2 *Ostatní potraviny a technické plodiny*
 - 4.2.1 *Technické plodiny*
 - 4.2.2 *Káva*
 - 4.2.3 *Čaj*
 - 4.2.4 *Jiné potraviny*
 - 4.3 *Živočišná výroba*
5. Současné trendy zemědělského vývoje (k březnu 2001)
 - 5.1 *Současná situace v ASEANu*
6. Seznam literatury
7. Tabulky

Úvod

Charakteristickým rysem civilizací Dálného východu je zemědělství a vztah k půdě. Agrární stát v zemích v kulturním okruhu Číny nepodstoupil transformaci, která by ze zemědělství, jak tomu bylo v Evropě, učinila jenom jeden z ekonomických sektorů, ale vyvíjel se vlastním způsobem. Zemědělství na Dálném východě bylo víc než jen způsobem obživy, dalo by se říct, že přerostlo v určující civilizační prvek. Zatímco na počátku naučil Prométheus Řeky různá řemesla, bůh Šen- nung Číňanům ukázal, jak mají orat pole. Člověk v starověké Číně (Vietnamu, Koreji) se učil dívat na svět očima rolníka. Jeho příslušnost ke světu byla především příslušností k přírodě, jako svému existenčnímu prostředí, kterého je organickou součástí . Prastarý ideál rolníka, který neopouští svou zem, i když celý život „ slyší kokrhát kohouty ze sousední vesnice, aniž by tam kdy byl “, popisuje již autor knihy Tao te ťing a posílen byl mnohem později konfucianstvím, které zemědělce pevně zakotvilo jako společenskou vrstvu.

Tradiční vietnamská společnost se dělila na čtyři společenské třídy : vzdělance (sĩ), rolníky (nông) řemeslníky (công) a obchodníky (thương). Na nejvyšším stupni stáli vzdělanci, na posledním obchodníci. Jedno vietnamské přísloví praví : „ Na prvním místě jsou vzdělanci, na druhém pak rolníci “ V případě hladomoru se přísloví mění : „ Není- li dostatek rýže, pak jsou na prvním místě zemědělci. “

Centralizace státu ve Vietnamu málokdy dosahovala takových rozměrů, jako třeba v Číně, co se odráželo i na systémech spravování půdy. Základní organizaci zabezpečovaly vesnice (ãnh) nebo osady (xã), které hospodařily relativně samostatně.

Získávání nové půdy se dělo především na úkor jižního souseda Vietnamu, království Čampa (od získání nezávislosti tzv. „ pochod na jih “, viz. kapitola 2.2). Horské oblasti, které obývali příslušníci národnostních menšin měli samosprávu sami, nebo pro ně platil zvláštní režim (ki – mi).

Některé nejčastější druhy pozemků ve Vietnamu, které se objevují v textu, byly:

Thuc dao ãiẽn (thuc phong) = „ léno na výživu “, které udělovali panovníci aristokratům, s právem přisvojovat si veškerou rentu rolníků nasazených na této půdě.

Tu ãiẽn (ãiẽn trang) = soukromá půda, především v nově získaných oblastech, často na ní pracovali otroci (nô lệ).

Cơ ãiẽn (quan ãiẽn) = státní půda.

Thái áp = pozemky darované aristokracii, otázku dědictví řešil panovník

Đồn ãiẽn chánh sú = vojenské osady na hranicích. Rolníci v nich usazení měli povinnost obdělávat půdu a současně bránit hranici

Tẻ tư = „ půda obětní “ zisk z této půdy byl určen k udržování rodinných svatých, půda byla dědičná.

Zemědělské problémy se promítaly do všech vrstev společnosti, která na ně citlivě reagovala. Základním úkolem každé vlády bylo zajistit potravinovou bezpečnost, opravovat soustavu kanálů a hrází. Hladomor byl stálou hrozbou a častým měřítkem úspěšnosti státního systému. Na počátku mnoha státních převratů stály právě rolnické nepokoje.

Moderní doba tento pohled na půdu zdělila. Jednotlivé vlády ve svých prohlášeních opakovaně přiznávají zemědělství nejvyšší důležitost, nejen jako zdroji potravin, ale zejména v poslední době, také jako zdroji komodit pro mezinárodní obchod.

Ve své práci jsem se pokusil načrtnout přehled vývoje zemědělství ve Vietnamu. Zaměřil jsem se hlavně na pěstování plodin, zvláště rýže, která byla a je dominantní plodinou.

Detailněji popisují čaj a kávu, které dnes získávají na významu, především jako exportní plodiny.

O některých problémech v zemědělství jsem se v textu pouze zmínil (pěstování ovoce, chov dobytka a rybolov, vývoj situace na území národnostních menšin...), především kvůli přehlednosti předkládaného textu.

1. Všeobecné přírodní a klimatické podmínky ve Vietnamu

Vietnamská socialistická republika se rozprostírá na 326 797 km² východního pobřeží poloostrova Zadí Indie. Poledníková vzdálenost nejjižnějšího a nejsevernějšího bodu je 1 600 km. Velikostí je tedy podobná Itálii nebo Japonsku.

Vietnamci často popisují svou zemi jako vahadlo se zavěšenými koši na obou koncích. Země je tvarována v podobu písmena S, široká na jihu a severu a místy ve středu jenom 50 km úzká. Dvě základní oblasti kultivované půdy se nacházejí v deltě Rudé řeky a řeky Mekong (15 000 a 60 000 km²).

Tři čtvrtiny krajiny tvoří hory a pahorkatiny. Nejvyšší vrchol *Phan Si Pan* (3143 m.n.m) se nachází v pohoří *Hoàng Liên* na severozápadě. Hory *Truong Son* (Dlouhé hory nebo Annámské hory) rozšiřující se do Centrální Vysočiny, se táhnou téměř celou délkou země popří hranicích s Kambodžou a Laosem. Úzký pás středního Vietnamu je nimi téměř beze zbytku vyplněn.

Charakter podnebí ve Vietnamu určují výškové rozdíly terénu, protáhlý tvar země (od subtropické k tropické oblasti) a přítomnost moře (Vietnam má 3 751 km pobřeží). Zásadní význam mají endotropické monzuny. Reliéf krajiny umožňuje pronikání vzdušných proudů hluboko do vnitrozemí. Letní monzun vane od května do října a zpočátku způsobuje ochlazení vzduchu o několik stupňů. Vane od jihozápadu z oblasti na Thajským zálivem a převládá nad jižním Vietnamem, kde zanechává skoro všechnu vláhu na západních svazích pohoří *Truong Son*. Když se vzdušná masa zbavena vlhkosti převalí přes *Truong Son*, vzniká teplý a suchý vítr, který má velký vliv na zemědělskou výrobu, zvláště na pěstování rýže (1).

Zimní monzun vane od severovýchodu mezi říjnem a březnem a přináší vlhkou zimu do oblastí severně od *Nha Trangu* , ale suché a teplé počasí na jih. Mezi červencem a listopadem se jižně od pobřeží Vietnamu často vytvářejí silné a nepředvídatelné tajfuny, které ničí nejen úrodu středního a severního Vietnamu.

Vlivem monzunu je klima charakterizováno dvěma obdobími lišícími se množstvím srážek – obdobím deště a obdobím sucha. Objem srážek v období deště postačuje pro normální růst kultur po celý rok, avšak v určitých měsících mohou zemědělské kultury trpět nedostatkem vody. V období dešťů hrozí nebezpečí záplav.

JIH země, který leží v subekvatoriální zóně, má dvě roční období – vlhké a suché. Vlhké trvá od května do listopadu (červen až srpen jsou nejvlhčí měsíce) V tomto období se vyskytují krátké a prudké přeháňky. Suché období trvá od prosince k dubnu. Od března do května je počasí teplé a vlhké, ale rychle se ochladí s příchodem deště. V Ho Či Minově Městě je nejteplejší měsíc duben (průměrné denní teploty překračují 30 stupňů Celsia) a nejchladnější leden (21 stupňů Celsia). Průměrná vlhkost vzduchu je 80 %, roční úhrn srážek 1909 mm.(2)

STŘED Vlhkost, kterou nese jihozápadní monzun, se nedostává k středu země, protože ji zachycuje pohoří *Truong Son*. Většina srážek, které spadnou na pruh pobřeží, přináší severovýchodní monsun. V *Nha Trangu* období sucha trvá od ledna k srpnu, zatímco v *Đà Lạt* od prosince do března. Chladnou a vlhkou zimu severních a středních nížin doprovází mlha a slabé mženi.

SEVER Oblasti severně od 18. rovnoběžky mají dvě roční období – léto a zimu. Zima bývá až překvapivě chladná a vlhká, trvá od listopadu do dubna. Únor a březen bývají poznačeny nepřetržitým mžením (vodní prach – *crachin*). Teplé léto trvá od května do října. V okolí Hanoje jsou červen a červenec nejteplejšími měsíci, (29 °C) nejchladnější je leden.

(16 °C). Roční úhrn srážek je 1564 mm.(3) V letních měsících se někdy objevují tajfuny

POZNÁMKY:

- (1) - Lidové přísloví říká ; „ tři dny gió bắc (studený severovýchodní vítr) snižují, ale tři dny gió nam (teplý a suchý jižní vítr) ničí všechnu úrodu “
(Matoušek, Vladimír : Jihovýchodní Asie. str. 78)
- (2) - Hoskin, John :Vietnam. str. 109
- (3) – Tamtéž str.47

2. Stručný historický přehled vietnamského zemědělství

2.1 Počátky kultivace půdy

Přibližně před 12 tisíci let došlo mezi roztroušenými prvobytnými skupinami lidí k sérii dramatických technologických a sociálních změn, jimiž začala neolitická revoluce. Kultivace původně divokých rostlin si vyžádala zakládání trvalých sídel, došlo k domestikaci zvířat, vzniku prvních řemesel. Jihovýchodní Asie je jednou z oblastí světa, kde se zemědělství zrodilo nejdříve. Člověk v tomto období zpočátku pěstoval tykvovité rostliny a luštěniny, postupně začala převládat rýže. Její různé odrůdy se uplatnily v celé jihovýchodní Asii jako

nejvýhodnější a nejvýnosnější obilovina. Ohořelá zrnka byla nalezena ve Vietnamu v jeskyni *Xóm Trại* (provincie *Hòa Bình*) z doby hoabinhské kultury (9365 +/- 80 až 5580 +/- 80 let př. n. l.). (1) V tomto období však rýže mohla být známá jenom jako doplňková potravina. Nálezy hlazeného kamenného náradí, seker, motyk, kamenů určených k drcení zrn a keramických nádob naznačují, že většina obyvatel na území Vietnamu přešla k pěstování suché rýže až koncem neolitu, asi před 5–6 tisíci lety. Suchá rýže pěstovaná kopaničářským způsobem na svazích kopců však nemohla dávat dostačující výnosy a tak se asi v 2. tisíciletí před n.l. začala různá, zejména monkhmérská etnická společenství stěhovat do úrodných údolí a delt řek. Lidé kultury *Phùng Nguyễn* z počátku doby bronzové již byli převážně zemědělci, pěstující vodní rýži na zavlažovaných polích při korytech velkých řek *Hông*, *Đà* a *Lô*. Vyšší výnosy vodní rýže, opakované sklizně, potřeba zavlažování a jiné problémy si vyžádaly vyšší stupeň organizace práce a bezprostředně souvisí se vznikem raných feudálních útvarů na území Vietnamu v době bronzové.

Zemědělské motivy jsou patrné na výzdobě některých bubnů vyspělé kultury *Đông Sơn* z konce doby bronzové. Dekor bubnů *Hoàng Hà* nebo *Ngọc Lũ* I ukazuje drcení rýže. V horských oblastech indočínského vnitrozemí některé etnické skupiny dodnes provádějí loupání rýže zobrazeným způsobem – dvě ženy stojící proti sobě v jednotvárném rytmu střídavě tlukou rýži v hmoždířích z vydlabaných kmenů.

POZNÁMKY

1. Vasiljev, Ivo: *Za dědictvím starých Vietů*. str. 59 - 60

2.2 Zemědělství ve feudálním systému

Důležitá úloha zemědělství se promítla i do názvu prvního státního útvaru na historickém území Vietnamu. Království *Áu Lạc*, které mělo spojit Viety z nížin (*Lạc Việt*) a obyvatelstvo hor (*Áu Việt*) založil roku 258 před n.l. *Tayauský* princ *Thục Phán* (1). Původ slova *Lạc* je vysvětlován ze zápisu v čínském díle *Komentář ke knize vod* (*Šuej-řing-ču*) ze 6. století n.l. takto: „*Když v Tiao-č (Giao chí, Vietnam) ještě nebylo komandérii ani okresů, byla už na zdejší půdě pole lac, což jsou pole závislá na stoupání nebo klesání přílivu vod. Proto lidé, kteří tato pole obdělávali, dostali název lidé Lạc.*“ (2)

Z uvedeného kontextu, kde se *lac* chápe jako etymologické pojmenování vznikla i slovní spojení *lac vương* (král *laců*), *lac hậu* (civilní úředník), *lac tướng* (vojenský úředník), která jsou známa už z legendární dynastie *Hông Bàng* (tradičně 2879 až 258 před n. l.)

I když bylo postavení krále v *Áu Lạc* oproti předchozímu období posíleno, základním prvkem společnosti byli nadále relativně samostatné obcíny (*xã*). Ekonomická organizace společnosti byla poměrně rozvinutá. K zemědělským pracím byly užíváni otroci z kmenových bojů.

V době čínské okupace (111 před n.l. – 939 n.l.) patřil *Giao chí* (severní Vietnam) k rozvinutým částem impéria, jehož hospodářství bylo již pevně postaveno na systému zavodňovaných rýžovišť organizovaných podle čínského vzoru. Protektorát musel každoročně odvádět čínskému dvoru vazalskou daň v podobě slonoviny, rohů nosorožců, stříbra, zlata, vzácných dřev a exotických plodin. Když se v roce 905 dostal v *An Namu* (název od roku 679) k moci rod *Khúc*, prozřetelně využil stávajícího vládního aparátu.

V reformách které následně provedl *Khúc Hạo*, byla vládní moc posunuta systémem daní a povinností až na nejnižší správní jednotku- občinu. (3) Po potvrzení nezávislosti porážkou čínské výpravy v roce 939 se ve Vietnamu vystřídalo několik dynastií, až se roku 1009 na trůn dostal mocný rod *Lý*. Velká dynastie *Lý* a následující *Trần* přikládaly zemědělství velký význam. Podle tradice založené králem *Lê Hoànem* (980 - 1005), panovník každoročně na začátku sezóny symbolicky zoral kus půdy (4). V roce 1042 vydal panovník *Lý Thái Tông* (1028 - 1054) první vietnamský (sebraný) zákoník *Hinh Thư*. Podle práva veškerá půda patřila králi, stát však přímo užíval pouze její malou část, jiné části rozděloval šlechtě a hodnostářům ve formě léna.(5) Za půdu ve vlastnictví občin a jednotlivců vybíral poplatky a daně. Agrární systém měl několik sektorů ;

- a) státní pozemky
- b) feudální léna a panství
- c) obecná půda
- d) soukromé pozemky.

Šlechtě byly přidělovány pozemky i se zemědělci, kteří buď měli ještě závazky vůči státu, nebo pracovali jen přímo pro nájemce. Statkáři měli jen právo nájemce, nikoli vlastníka půdy. Po smrti nájemce řešil otázku dědictví půdy panovník. Vlastní panství si zakládaly v té době rozkvétající buddhistické kláštery. Podrobně vypracované zákonodárství určovalo pravidla prodeje a nákupu půdy. Půda, se kterou obec (*xã*) nakládala, byla pravidelně přerozdělována. (6) Vodohospodářské stavby byly řízeny z hlavního města, odpovědnost za jejich údržbu postupně od roku 1492 přebírala místní administrativa. Od získání nezávislosti (905 resp.939) se začal vietnamský stát rychle rozpínat na jih. Dělo se tak na úkor království Čampa. Čamské město Indrapura dobyl již v roce 982 *Lê Hoàn*. Vietnam, na severu ohrožován Čínou, na západě v křehkém spojení s obyvateli hor, se po úzké pobřežní rovině vydal na dlouhou cestu na jih. I k tomuto účelu byla vypracována strategie tzv. „ žít jako voják na vesnici “(*ngu binh u nông*). Od jednotlivých vojenských jednotek se očekávalo, že budou schopni nejen půdu zabrat, ale i zúrodnit. Po skončení vojenské povinnosti byli vojáci přidělováni na jednotlivé zemědělské práce. Armáda také zabezpečovala nezbytné zemědělské práce (výstavba hrází a kanálů). Na nově získané půdě se vytvářely soukromé pozemky (*điền trang*). Později za vlády rodu *Trần* bylo realizováno heslo “ každý rolník je voják “.

Roku 1266 povolil dvůr vyšší aristokracii, aby z bezzemků vytvářela otroky (*nô lệ*) a s jejich pomocí prováděla kolonizaci země. Pokračovalo se ve stavbě velkých vodohospodářských děl (kanál *Thiên Đức* z roku 1390 dnes tvoří řeku *Sông Đuống*).

Za dynastie *Trần* byla základní administrativní jednotka, obecina *xã* posílena zřízením funkce správce (*đại tũ xã*) a jeho pomocníků (*tiểu tũ xã*). Mimoto existovala v každé občině funkce starosty (*xã chính*), kronikáře (*xã sử*) a inspektora (*xã giám*) (7)

Půda, kterou měla obecina k dispozici, se přerozdělovala mezi členy obcíiny každých šest let. Vzhledem k tomu, že nejvyšším majitelem půdy byl panovník, byl člen obcíiny povinen platit daň. Rolníci tvořili hlavní výrobní sílu společnosti.

Koncem 12.století se však ve státě *Đại Việt* začaly projevovat rozpory plynoucí z růstu soukromého feudálního vlastnictví. Politická krize vyústila v roce 1225 v pád dynastie *Lý* a nastolení vlády rodu *Trần*. Nástup vlády dynastie *Trần* znamenal další upevnění centralizované feudální monarchie, založené na státním vlastnictví půdy. Tato stabilizace však byla dočasná a ve 14.st. se opět začaly objevovat příznaky krize, vyvolané jednak růstem boje rolnictva, bránícího se nadměrnému vykořisťování, jednak bojem mezi jednotlivými

skupinami feudální vládnoucí třídy, kde na jedné straně stály mocné šlechtické rody, jež se zmocnily značných ploch půdy, a na straně druhé drobní feudálové a vrstva bohatých vlastníků pozemků, jež se vydělila z občin. Tento boj vyústil v pokusy o reformy koncem 14. st., jejichž iniciátorem byl *Hồ Quý Ly*. (8)

Hồ Quý Ly provedl reformy, jejichž cílem bylo omezit hospodářskou sílu aristokracie *Trần*; omezil počet otroků na jednoho pána i rozlohu pozemků patřících šlechtě. Reformy, které prosazoval, se ale nesetkaly s pochopením, rozvratily zemi a *Hồ Quý Ly* vynesly pověst uzurpátora. Po vyhnání mingských vojsk, která vtrhla do Vietnamu v první polovině 15. st., a likvidaci zbytku dynastie *Trần* položil základy nové centralizované monarchie založené na státním vlastnictví půdy *Lê Lợi*, zakladatel dynastie *Lê*. (9) Značná pozornost je věnována zemědělství. Na nově získané půdě byli vytvářeny vojenské osady (*đồn điền*) jejichž základní výrobní sílu tvořila pravidelná i místní vojska a vězni.

Dynastie *Lê* rovněž přerozdělovala půdu zabavenou cizím vetřelcům a jejich místním pomocníkům, přerozdělovala půdu propůjčenou již zesnulým feudálům a zanedbané pozemky prohlásila za půdu obecní. Část takto získané půdy byla přidělena aristokracii a úřednictvu (*půda lộc điền*), větší část byla určena k propůjčování. Po uplynutí tří let od smrti obdarovaného byli potomci povinni půdu vrátit státu. Majitel pozemku *lộc điền* měl právo půdu zdanit, ale neměl právo znevolňovat rolníky. Dynastie *Lê* konfiskovala část pozemku zemřelých aristokratů (*pozemky điền trang a thái ấp*); tyto pozemky se postupně rozpadávaly a nakonec úplně vymizely - posílena byla centralizace moci.

Roku 1429 byl zaveden systém *quân điền*, určující rozdělování a využívání půdy obcí. Půdu dostával v zásadě každý člen obcí, ale ne ve stejném množství. První mapu obcí a země dal v roce 1467 vypracovat *Lê Thánh Tông*. To umožnilo provádět důkladnější kontrolu. V patnáctém století byla daň z *quân điền* panovníkovi podstatně menší, než jakou stanovili velkostatkáři.

Rolníci měli i jistá práva (*propůjčování nájemné půdy*). Podle své hodnoty úředníci každoročně dostávali kromě jiných forem platu i část půdy.

Sbírka zákonů nazvána *Hồng Đức* kodex (*Bộ luật Hồng Đức*) z roku 1483 stanovila především zákony a pravidla na ochranu statkářů a pozemkového vlastnictví. Feudální společnost prožívala století rozmachu. Systém založený na soukromém vlastnictví půdy koexistoval s institucí obecných pozemků, v praxi se ale kontrola v dlouhodobém procesu oslabovala, rostoucí mandarínská byrokracie získávala stále větší vliv. V polovině 16. století se skutečné moci chopily mocné rody *Mạc, Trịnh* a *Nguyễn*. Centrální způsob hospodaření se rozpadl, znesvářené rody začaly válčit. V 18. století se země ocitla ve vážné agrární krizi. Na různých místech, zejména ve středním a severním Vietnamu pod kontrolou rodu *Trịnh*, propukaly hladomory. *Trịnhský* kníže se sice pokusil v roce 1740 všechnu půdu nově zestátnit a přerozdělit, ale mandaríni a velkostatkáři po dlouhá léta budující obrovské pozemky mu znemožnili návrh prosadit. Stát sice zavedl distribuci potravin, ale neměl prostředky na udržování velkých vodohospodářských děl, a tak každá, byť nevelká přírodní pohroma měla ničivé následky.

Hladomor z roku 1753 popisují letopisy *Cuong mục*; „...zlodějů a zbojníků zvláště v Hải Dương přibývalo. Rolníci přestali obdělávat pole... lidé putovali s dětmi na zádech a hledali trochu rýže. Její cena závratně rostla, 100 dongů již nestačilo na jediné jídlo. Lidé se živili zeleninou, trávou, jedli potkany a hady..“(11)

Roku 1802 se po staletí rolnických nepokojů chopila moci dynastie *Nguyễn*. První panovník *Gia Long* vybudoval pevný, centralizovaný aparát státní moci. Ministerstvo financí (*bộ hộ*) určovalo daně a každoročně připravovalo statistické přehledy o množství obdělávané

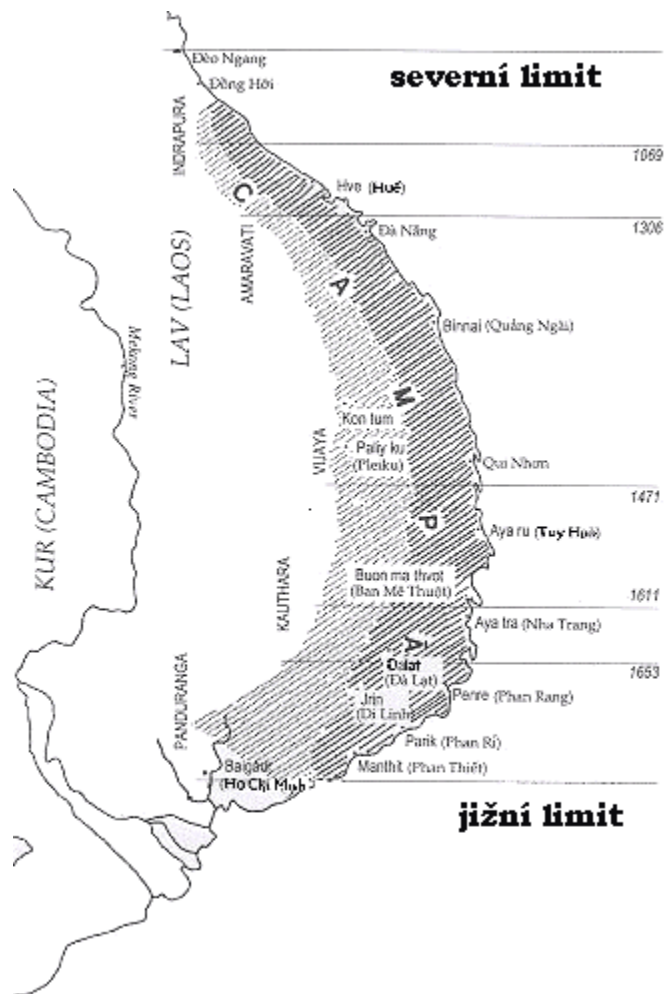
půdy a počtu daňových dlužníků. Ministerstvo veřejných prací (*bộ công*) mělo kromě jiného na starosti hloubení a udržování kanálů. Pro posílení moci byla k stávajícím administrativním jednotkám vytvořena nová - okrsek (*tổng*).(12)

Dynastie *Nguyễn* sice znovu vybudovala stát, ale staré, kdysi fungující konfuciánské principy vlády nebyly přizpůsobeny potřebám nové doby. Devatenácté století je charakterizováno upevněním feudální centrální moci, návratem zemědělské krize a z ní plynoucími četnými rolnickými povstáními, posílením pozic statkářů a úřednictva všech stupňů. Po celou dobu panování dynastie se používal podle čínského (mandžuského) vzoru vytvořený *Hoàng Việt*ův zákoník.

POZNÁMKY

1. *Thục Phán = An Dương Vương*
2. Vasiljev, Ivo : *Za dědictvím starých Vietů*. str. 75
3. Müllerová, Petra : *Dějiny státního zřízení a pramenů práva ve Vietnamu*. str. 127
4. Roku 1038 prý jistý mandarín králi *Lý Thái Tôngovi* radil, aby se neponižoval manuální prací. Král mu ale odpověděl ; „ Když nebudu sám orat, jako oběť bohu, jak bych mohl být příkladem pro lid ? “ (podle *Nguyễn Khắc Viện : Dějiny Vietnamu*. str. 32)
5. Vojevůdce *Lý Thường Kiệt*, vítěz z bitvy s čínským vojskem na řece *Cầu* (1077) za svoje služby dostal úděl se 4 000 rolníky, na jeho panství však pracovalo dalších 10 000 rodin. (*Nguyễn Khắc Viện : Dějiny Vietnamu*. str. 31)
6. *Nguyễn Khắc Viện : Dějiny Vietnamu*. strany 30 - 34
7. Müllerová, Petra : *Dějiny státního zřízení a pramenů práva ve Vietnamu*. str.132
8. Ačkoli se *Hồ Quý Ly*, původně dvořan, dostal k moci nejinak než mnoho jeho předchůdců, následující generace ho popsaly jako uzurpátora a tyrana. Kdyby se mu reformy povedlo přesadit, mohl být považován za hrdinu.
9. Vasiljevová Zdenka : *Feudalismus v zemích Dálného východu* str.134
10. Tamtéž, str.136
11. *Nguyễn Khắc Viện : Dějiny Vietnamu*. str. 88
12. provincie (*tỉnh*) kraj (*phủ*) okres (*huyện*) okrsek (*tổng*) obec (*xã* nebo *thôn*) (Podle Müllerová Petra : *Dějiny státního zřízení a pramenů práva ve Vietnamu*. str. 142)

Expanze Vietnamu na jih, zabírání království Čampa

zdroj :
Seminar on Champa, University of Copenhagen
www.viettouch.com/champa

2.3 Zemědělství ve Francouzské Indočíně

V polovině 19. století se poloostrova Zadí Indie začala zmocňovat Francie. Postupně zabrala nejdříve tři úrodné provincie jižní části, tzv. Kočínčiny (5. června 1862), zbytek jižního Vietnamu, až nakonec přiměla panovníka k odstoupení celé země (25. srpna 1883). Říká se, že oheň ze saigonských rýžových sýpek zapálených při ostřelování města v roce 1859 doutnal ještě tři roky. (1)

V roce 1887 byla vytvořena Francouzská Indočina, v jejímž čele stál francouzský generální guvernér a jednotlivé země spravovali francouzští rezidenti. (Francouzskou Indočinu tvořily tři části Vietnamu a Laos, Kambodža byla připojena až v roce 1893.) Zemědělství se stalo hlavní oblastí koloniálního vykořisťování. Pro snadnější ovládnutí Vietnamu byla země rozdělena na tři oblasti s odlišným způsobem správy – protektorát Annám, polokoloniální Tonkin a kolonii Kočínčinu.(1)

Příchozí přímo zabrali 470 000 hektarů indočínské půdy, z toho 306 000 hektarů v Kočínčíně.

Bylo založeno několik výzkumných ústavů, které měly svou prací přispět k lepšímu využití země (Francouzský Institut pro Dálný Východ, Pasteurův ústav, Meteorologické středisko, Lesnický ústav atd.). Velké plochy půdy ve středním Tonkinu, opuštěné v časech vojenských operací, úřady rovnou přidělovaly francouzským usedlíkům.

Před rokem 1918 se téměř všechny koncese využívaly k pěstování rýže určené na export.(viz tabulka na konci kapitoly)

Nejvíce výnosná byla modernizace zemědělství v deltě Mekongu v Kočínčíně. Rolnická povstání, která se nepřetržitě objevovala na různých místech, byla krutě potlačována

Rozhodující vliv na směr ekonomického vývoje získala Indočínská banka. Koloniální administrativa si své příjmy ještě vylepšila zavedením monopolu na alkohol, sůl a opium (ve Vietnamu se opium tradičně pěstovalo v hraničních oblastech s Laosem, známými pěstiteli byli Hmôngové). V Saigonu byl vyvinut rychle doutnající druh opia (3).

Po první světové válce propukla v jižní Indočíně „ kaučuková horečka “. Plocha kaučukovníkových plantáží se zvýšila z 15 000 ha v roce 1924 na 120 000 ha v roce 1930, počet pracovníků z 3000 na 18 000. Produkce kaučuku se z 298 tun v roce 1915 zvýšila na 10 309 tun v roce 1929. Zakládaly se i kávovníkové a čajové plantáže. (4)

Vlastnictví půdy bylo koncentrováno v rukou malé skupiny lidí – v Kočínčíně 2,5 % obyvatelstva vlastnilo 45 % půdy. Zformoval se jakýsi subproletariát bezzemků a vyvlastněných rolníků. Rolníci *tá điên* běžně odevzdávali až 60 % úrody.(5)

V Kočínčíně se nájemní velkostatkáři a francouzští osadníci sdružili do Společnosti pěstitelů rýže.

Stále převládala monokultura rýže (Francouzi vyvlastnili i 20 000 ha rýžovišť) produkce se sice zvyšovala, ale byla určena na export, zatímco spotřeba rýže na obyvatele začala klesat. Mlýny na loupání rýže a mechanické prostředky se používaly hlavně na plantážích. (6)

Světová hospodářská krize zapříčinila pokles cen za kaučuk a rýži, které tvořily základ indočínského vývozu. Pokles vývozu ale neznamenal vymizení hladu. Rolníci totiž museli prodat tři až čtyřikrát více rýže, aby mohli zaplatit daně. Na vlny nepokojů vláda odpověděla zvýšením teroru.

Jenom na správu Indočíny potřebovala Francie stejné množství úředníků jako Británie v Indii. Do toho se nepočítají vojenské posádky či policie

V letech 1917 – 1944 na jedné z plantáží firmy Michellin z 45 000 pracovníků 12 000 zemřelo na následky chorob a podvýživy (7).

Rok	1900	1920	1928	1931
Vyvoz rýže v tun	800 000	1 200 000	1 900 000	960 000

podle Nguyễn Khắc Viện ; *Dejiny Vietnamu*. str. 205 až 211

POZNÁMKY

1. Florenc, M, Storey, R.: *Vietnam*. str.19
2. Nguyễn Khắc Viện: *Dejiny Vietnamu*. str.135
3. Florenc, M., Storey,R.;*Vietnam*. str. 20
4. Nguyễn Khắc Viện; *Dejiny Vietnamu*. str.165
5. V Kočínčině se nájemné platilo penězi, v Tonkinu a Annámu v naturáliích.
6. Naproti tomu, jak napsal francouzský zeměpisec Gouron, člověk mohl přejít celou deltu Rudé řeky a nevidět ani jediný stroj či mechanizovaný nástroj.
(Nguyễn Khắc Viện; *Dejiny Vietnamu*. str. 168 -169)
7. Florenc, M., Storey, R.: *Vietnam*. str. 20

2.4. Druhá světová válka

V období druhé světové války bylo hlavním úkolem Indočíny zásobovat bojující mocnosti potravinami a surovinami(1). I v době vojenského obsazení Indočíny ponechali Japonci starost o správu země Francouzům. Ke konci války vypukl v Tonkinu hladomor, naproti tomu, na druhém konci země, kde se v Kočínčině Japoncům hromadila rýže, kterou už nedokázali odvážet, ji využívali jako palivo pro elektrárny. Jedním z hlavních direktiv ligy Việt Minh (2) bylo zmocňovat se potravinových konvojų a skladů rýže

POZNÁMKY

1. Pařížské direktivy na začátku války určily 3,5 mil. tun potravin, 800 000 tun čaje, kávy a cukru, 600 000 tun kaučuku, po roce 1941 zas dostávalo rýži Japonsko; 558 000 tun (1941), 973 000 tun (1942), 1 023 000 tun (1943), 900 000 tun (1944).
(podle Nguyễn Khắc Viện : *Dejiny Vietnamu* str. 205 – 210)
2. *Mặt Trận Việt Nam Độc Lập Đông Minh* „ Svaz boje za nezávislost Vietnamu “ , liga organizovaného partyzánského odporu vznikla v květnu 1941

2.5 *Válka s Francií a rozdělení země*

V srpnu 1945 Việt Minh využil mocenské vakuum (Japonci krátce před koncem války odzbrojili a uvěznilo francouzský sbor, se kterým předtím spolupracovali) a 2. září v Hanoji vyhlásil Ho Či Min nezávislost Vietnamu. Nová vláda zdělila nemalé problémy. Hlad z roku 1944 nebyl ještě překonán, když roku 1945 veliká záplava zatopila nejlidnatější provincie Rudé řeky. Třetina listopadové úrody byla zničena, čtvrt milionu hektarů půdy nebylo možné použít. Nejsevernější provincie středního Vietnamu ztratily až polovinu úrody. Ho Či Min vyzýval obyvatelstvo, aby si schovávalo misku rýže pro nejhudší, dobrovolníci chodili po zemi a sbírali potraviny. Pomoc z jihu nebylo možné očekávat, protože od 23. září byli v Saigonu opět Francouzské sbory. Vláda nařídila pěstování rychle rostoucích plodin (sladké brambory, zelenina, tykev...) a urychlené hledání alternativních pozemků (veřejné parky). Díky těmto a dalším energickým krokům byla po čase docílena relativní potravinová bezpečnost, produkce druhotných plodin se dokonce zvýšila. Dne 19. prosince 1946 se vláda před francouzským vojskem stáhla z Hanoje. Území pod správou vlády VDR se scvrklo na oblast Việt Bắc, vymezenou trojúhelníkem železničních spojů měst Lạng Sơn - Hanoj - Lào Cai.

V následující válce sloužila tato oblast jako středisko odporu, samostatné osvobozené oblasti byly ale roztroušeny po celé zemi, francouzská vojska totiž jen zřídka pronikala na venkov, dále od měst a komunikací

Koncem října Vietnamci získali pět severních provincií podél čínské hranice, čímž VDR navázala přímý kontakt s ČLR v délce 760 km. V květnu 1951 byla na osvobozeném území provedena pozemková reforma a zavedena jednotná zemědělská daň, která nahradila všechny předchozí poplatky. V oblasti od roku 1952 do roku 1953 poklesly ceny rýže o 35 %. Postupně bylo snižováno nájemné, zobecněná půda byla přerozdělována, nejhudším rodinám byla přidělena opuštěná půda. (Takto aspoň situaci popisují oficiální zdroje. Je třeba si ale uvědomit, že v zemi byla válka a uvedené údaje nelze ověřit.) Značnou část pozemků však stále vlastnili statkáři, což stěžovalo implementaci agrárních programů. V prosinci 1953 Národní shromáždění odhlasovalo zákon o pozemkové reformě, která měla situaci vyřešit. Změny se ještě před koncem roku začaly realizovat v provinciích Thái Nguyên a Thanh Hoá.

Ženevské dohody z 20. července 1954 válku oficiálně ukončily a z technických důvodů zemi dočasně rozdělily podél 17° rovnoběžky. Do dvou let se měly v obou částech Vietnamu konat volby, které by zemi spojily. Moci v jižní části země se ale chopil ministerský předseda Ngô Đình Diệm, který volby odmítl a zinscenoval referendum, na jehož základě vyhlásil vznik Republiky Vietnam a sám stanul na jejím čele. (26. říjen 1955)

2.6 Zemědělství v Republice Vietnam

I když měl původně Jižní Vietnam nad VDR v zemědělství náskok v rozloze, stavu polí a technickém vybavení, už po roce 1960 vyprodukoval méně rýže než jeho severní soused. Pěstovala se hlavně monokultura rýže, dále kukuřice a v okolí Binh Định sladké brambory (bataty).

Mezi technickými kulturami byl na prvním místě kaučukovník, hlavně na východ od Saigonu a na svazích hor. Celková rozloha kaučukových polí (zachovala si charakter velkých plantáží) byla 63 000 hektarů oproti 133 000 ha před válkou. Vyrobito se však o 35 tisíc tun kaučuku víc (1). Intenzivní výroba opotřebovávala plantáže, které byly i 35 let staré. Skoro celá produkce byla určena na vývoz.

Dále se v Jižním Vietnamu pěstovala cukrová třtina, kokosová palma, (2), kávovník, bavlník, podzemnice olejná, sezam a další technické plodiny.

Největší plantáže kaučukovníku byly na náhorních plošinách. Množství dobytka bylo nedostatečné, což se zpětně odráželo na rostlinné výrobě. Přes širokou škálu plodin i úctyhodná čísla produkce se však postavení rolníků nijak zvlášť nezlepšilo, pachtovné z pronajaté půdy mohlo činit až 50 % úrody (3).

Ngô Đình Diệmův režim se pokusil modernizovat zemi zavedením řady sociálních a ekonomických reforem. Tyto aktivity však v žádném případě nenavazovaly na předchozí práci revolučních orgánů, naopak rolníci, kteří obdrželi v roce 1954 půdu zabavenou Francouzům, ji museli vrátit. V roce 1956 byla vyhlášena pozemková reforma, která omezily rozlohu statkářské půdy na 100 hektarů, čímž prakticky ztratila smysl. (Navíc se reforma sotva dostala dál než za stoly kancelářů.) Jejím hlavním cílem bylo vytvoření střední rolnické vrstvy, která se měla stát oporou státu. Současně s prováděním reformy se vláda snažila přesídlit bezzemky do oblastí s rezervními plochami půdy vhodné k obdělávání. Týkalo se to především relativně přelidněných provincií Quảng Nam, Quảng Trị a Quảng Ngãi, odkud měli být rolníci přesídleny do Cà Mau, kde se měla ve velkém pěstovat cukrová třtina. Režim, který se stále častěji uchyloval k teroru, však nebyl příliš úspěšný a ztrácel na síle i hospodářsky. Z 2 118 miliard dolarů, které USA poskytly republice, jen 15 miliónů bylo určeno na rozvoj zemědělství.(4)

Již v roce 1959 se v Jižním Vietnamu formovaly první partyzánské oddíly, jejichž činnost později začala kontrolovat Národní fronta osvobození Jižního Vietnamu (5).

V letech 1962 - 1963 se podle plánu amerických poradců prezidenta Kennedyho; Stayleho a Taylora začal provádět program výstavby strategických vesnic, jež vycházel z britských zkušeností v Malajsii . Aby nedošlo k infiltraci komunistů mezi obyvatelstvo, byli rolníci v předstihu shromažďováni do „ osad nového života “, které měly fungovat jako samostatné správní, ekonomické a obranné buňky. Plán v praxi znamenal katastrofu.

Vietnamský rolník, jenž možná už několik generací obdělával svůj lán rýže, byl pojednou nucen vše opustit a i s rodinou kamsi odejít pracovat. To přirozeně vyvolávalo nepokoje a proto nepřekvapuje, že když 7. srpna 1964 americký Senát přijal tzv. Tonkinskou rezoluci, jež zahájila vojenské operace proti VDR, v Jižním Vietnamu se už nejméně pět let bojovalo.

POZNÁMKY

1. V roce 1939 = 43 tis.tun, 133 ha, v roce 1962 = 76,5 tis. tun, 63 ha.
(Matoušek, Vladimír : *Jihovýchodní Asie*. str. 92)
2. Třtina se pěstovala v Quảng Ngãi, Bình Định, v údolích řek Saigon a Đồng Nai, kokosová palma v Bình Định a v deltě Mekongu
3. Florenc, M., Storey, R. : *Vietnam*. str. 35
4. Klinderová, Iva : *Vietnamská socialistická republika*. str. 96
5. *Mặt Trận Dân Tộc Giải Phóng Miền Nam Việt Nam* „ Národní fronta osvobození Jižního Vietnamu “ vznikla 20.prosince 1960

2.7 Zemědělství ve Vietnamské demokratické republice

Oproti vývoji událostí v Jižním Vietnamu jsou léta 1955 - 1963 označována jako zlaté období VDR. Na léta 1955 - 1957 vláda přijala hospodářský plán „ Obnovy “, od roku 1958 se realizoval první tříletý plán. Při provádění pozemkové reformy v letech 1954 -1956 bylo mezi 2,13 miliony rolnických hospodářství rozděleno 818 000 hektarů půdy (1). Zemědělská výroba se podílela na HDP 62 % oproti 90 % v Jižním Vietnamu. Rýži se osévalo 85 % půdy. Plánovitě se rozvíjel i růst produkce dalších plodin důležitých pro výživu obyvatelstva, např. brambor, kterých se ročně vyrábělo na 700 000 tun, výrazně se zvýšila produkce bavlny (1000 tun v roce 1939, 6500 tun v roce 1959)(2)14. plénium ÚV Vietnamské strany pracujících v listopadu 1959 vytyčilo strategii přechodu k socialismu. Výsledkem byl postupný rozvoj hospodářství. (3). Velká pozornost byla věnována industrializaci a výstavbě socialistického státního systému. Značnou pomoc začaly VDR poskytovat socialistické země. Kolektivizace zemědělské výroby měla stimulovat rozvoj industrializace a ten zpětně vytvořit podmínky pro rozvoj zemědělské výroby. V roce 1960 bylo v družstvech zapojeno již 86 % rolnických hospodářství (4). Významně se zvětšila celková obdělávaná plocha zemědělské půdy;v letech 1958 až 1960 o 9 %, do roku 1965 pak o 16 %.(5) V době realizace druhého pětiletého plánu (1966 -1970), který narušila válka, byla už VDR významnou politickou i hospodářskou silou v Indočíně.

POZNÁMKY

1. podle Klinderová, Iva : *Vietnamská socialistická republika*. str.96
2. podle Matoušek, Vladimír : *Jihovýchodní Asie*. str. 82 - 83
3. tzv. Ho Či Minovi reformy, ačkoli s prvním prezidentem pochopitelně neměly nic společného.
4. Klinderová, Iva : *Vietnamská socialistická republika*. str. 97
5. Tamtéž, str.98

3. Trendy po roce 1975

3.1 *Spojení rozdílných hospodářských systémů*

Po pádu saigonské administrativy čekal Vietnamskou stranu pracujících (VSP) jeden z nejtěžších a nejdelikátnějších úkolů - prakticky sjednotit zemi. Orgány prozatímní revoluční vlády převzaly pod kontrolu banky a průmyslové závody, zrušily radu zákonů, rozpustily radu politických stran. V listopadu 1975 proběhla konzultativní konference. Nové Národní shromáždění Vietnamu, zvolené 25. dubna 1976 na svém prvním zasedání (1) vyhlásilo vznik Vietnamské socialistické republiky s hlavním městem v Hanoji. Samotná ekonomicko - společenská přestavba se pak začala realizovat po IV sjezdu VSP (Nyní už Komunistická strana Vietnamu) v prosinci 1976. Strana na čele s nově zvoleným generálním tajemníkem *Lê Duãnem* se rozhodla pro model, jež měl Jižnímu Vietnamu zaručit co nejrychlejší přechod k socialismu. Klíčové pozice byly obsazeny *kádry* ze severu, kteří byli přece jen spolehlivější než revolucionáři z NFO.

Zvláštní pozornost byla věnována zemědělským problémům. Kdysi nejproduktivnější část Indočíny byla téměř zničena. Na lesy Jižního Vietnamu spadlo 72 miliónů litrů agresivních chemikálií, které zničily 16 % porostu, pralesy byly spáleny napalmem, rostliny srovnány speciálně upravenými buldozery, na lidi čekaly tuny nevybuchlé munice. Nově zakládána družstva, která tvořila z velké části lidé vystěhováni z měst (2) začínala pracovat na polích opuštěných ještě v dobách programu strategických vesnic.

Vláda, plně si vědoma důležitosti zemědělství jako zdroje potravin i obchodního artiklu podporovala zintenzivnění produkce a nabádala k pěstování alternativních plodin. Produkce potravin jiných než rýže se od roku 1976 do roku 1980 zvýšila o 61 % (3). V dubnu 1978 začala kolektivizace půdy v deltě Mekongu. I když (na papíru) byla půda přerozdělena až překvapivě rychle, jihovietnamští zemědělci se jen s obtížemi zapojovali do družstev. Jihovietnamské zemědělství nebylo odlišné jenom strukturálně. Bylo mnohem víc individualistické. Dokonce ani politicky aktivní, prosocialisticky orientovaní rolníci, či statkáři často nebyli spokojeni s poválečným vývojem situace. Nakolik vážné však byly tyto proudy, je pochopitelně obtížné zjistit. Severní Vietnam interpretoval své vítězství jako jasný důkaz schopností socialistického hospodářství (i když náskok spočíval spíš v rozvoji sociální infrastruktury ; zdravotnictví a školství), a nebylo vhodné připustit, že by někde a někdy nefungoval dokonale. Nakonec však i oficiální zdroje musely v tomto směru přiznat neúspěch. Zatímco na severu bylo k roku 1981 kolektivizováno 96,8 % rolnických hospodářství, na jihu to bylo pouze 30 % (4)

Konec sedmdesátých let přinesl zemědělství řadu problémů . Konflikt s Kambodžou a následně s Čínou pohltil zdroje, které mohly být použity na nákup hnojiv a potravin. Státní investice klesly z 952,9 miliónů dongů (1978) na 695,4 miliónů (1980) Produkce rýže klesla z 11 866 tisíc tun (1976) na 10 040 tisíc tun (1978). Těžkou ránu zemědělství zasadil rok 1980 kdy série tajfunů zničila velkou část produkce (5). Na druhou stranu, tato situace přivedla vládu k revizi hospodářské politiky.

Přes všechny potíže se z dlouhodobého hlediska zemědělství začalo úspěšně rozvíjet. V letech 1979 až 1982 vzrostla celková výroba v tomto sektoru o jednu pětinu. V letech 1981 až 1984 se výroba rýže zvyšovala každoročně průměrně o 6 %, produkce obilí o 4 %.

V roce 1979 byl Vietnam přijat za člena RVHP, což mu umožnilo vysílat pracovníky do zahraničí na různá školení. Zároveň členské země rady začaly s intenzivnější technickou a

technologickou pomocí. Na 33. zasedání RVHP v roce 1979 bylo v návaznosti na čínský vpád do vietnamského pohraničí přijato usnesení o mimořádných opatřeních k urychlení rozvoje národního hospodářství VSR. Na 34. zasedání RVHP v červnu 1980 mohl už předseda vlády VSR *Phạm Văn Đông* prohlásit ; „ Dosavadní výsledky spolupráce na základě koordinací národohospodářských plánů jsou úspěšné. Byly uzavřeny dohody a zahájena spolupráce v oblasti rozvoje pěstování některých tropických plodin - kaučuku, ananasu, léčivých rostlin... můžeme konstatovat, že bilaterální spolupráce s členskými zeměmi RVHP nám přinesla významné úspěchy ... “. (6)

V roce 1981 byly povoleny značně samostatné společnosti pro zahraniční obchod. Centrální kontrola v porovnání se sousední Čínou, nebo Sovětským svazem se podstatně uvolnila. Některé provincie začaly dokonce zavádět celní poplatky na zboží z jiné části země. (7)

Dosahované průměrné výnosy byly ve srovnání se zeměmi s vyspělým pěstováním rýže dlouho poměrně nízké. (průměr za léta 1976 – 1980 činil 4,2 tuny /ha, z toho 2,2 tuny /ha připadaly na jarní sklizeň a 2 tuny /ha na podzimní. V roce 1981 bylo dosaženo vysoké sklizně potravinářských plodin – přes 15 mil.tun.

POZNÁMKY

1. Ve dnech 24.6 až 3.7. 1976
2. Odsunutím tisíců nezaměstnaných, narkomanů a prostitutek na venkov vláda zároveň začala řešit sociální problém.
3. Kolko, Gabriel ; *Vietnam: Anatomy of Peace*. str. 41
4. podle Šita, František a kol. *Vietnamská socialistická republika*. str. 104
5. 40 % úrody na severu- Tamtéž. str. 23
6. Tamtéž, str. 80
7. Kolko,Gabriel : *Vietnam : Anatomy of Peace*. str. 25

3.2 *Reformy Đổi Mới*

V prosinci 1986 byl na šestém zasedání ÚV KSV generálním tajemníkem strany zvolen *Nguyễn Văn Linh* (narozen 1. července 1915), tajemník výboru strany v Ho Či Minově městě. Byl znám svými liberálnějšími postoji k praktikám strany, již v roce 1981 dovolil čínským obchodníkům, aby se vrátili do Ho Či Minova města, což umožnilo udržet v oblasti rozvoj obchodu. Od dob jeho předsednictví (řekněme nástupu „ jižanské kliky “) (1) se začaly přesazovat četné reformy v státních systémech, známé jako *đổi mới*. V letech 1987 a 1988 politbyro přijalo dvě zásadní usnesení (číslo dvě a třináct), které znamenala hluboké přehodnocení vietnamské obranné politiky a „ otevření dveří “ zahraničí. V roce 1989 vietnamské jednotky opustily Kambodžu.

Přes jistý politický úspěch, hospodářské reformy nebyly bez problémů. (2)

Světová banka a Mezinárodní měnový fond (IMF) obvinily Vietnam, že nebyl schopen zavést „rozumnou politiku“ a přerušily spolupráci. V srpnu 1987 sice Politbyro dovolilo, aby IMF zasáhl do některých sektorů (dluhy, poplatky za vzdělání atd.) ale po roce 1988 IMF ze spolupráce vycouval. Inflace v období 1987-1988 se zvýšila o 300 % (3). Pokus o měnovou reformu z roku 1988 neuspěl, naopak dong devalvoval o 50 % a ceny potravin se zdvojnásobily (4).

V roce 1988 postihlo zemi 17 tajfunů, které těžce poškodily úrodu. Následně propukl poslední hladomor. Kvůli obavám z nepokojů se dokonce nekonaly oslavy prvního máje.

Šesté plénum ÚV KSV v březnu 1989 se pokusilo o zvrácení nepříznivých trendů. Strana v hospodářské situaci rozeznala příznaky ztráty svého postavení a přijala protiopatření. Byla přijata politika „státem iniciovaného kapitalismu“. Zpřísněním státního dozoru, nebo spíše soustředěním vícesektorální ekonomiky do rukou státu, byla nepříznivá tendence zastavena (5). Jelikož základní výrobní sférou republiky bylo zemědělství, vláda připustila důležité změny. Již v roce 1988 byly uskutečněny změny v systému držby půdy. Půda se farmářům pronajímala na 10 až 19 let, přičemž byly upřednostněny nejproduktivnější z nich. V roce 1993 byla uskutečněna další revize, která měla posílit instituci soukromé držby půdy - šest až osm milionů hektarů půdy bylo dáno do soukromého opatřování. Jednotlivé hospodářství směla mít do tří hektarů pozemků, pěstitelé s každoroční úrodou pozemek dostávali na dvacet, ostatní na padesát let.

Půda směla být pronajata, půjčena, za jistých podmínek dokonce i zděděna. Mnoho družstev bylo rozpuštěno. (6)

Podle Gabriela Kolka ale uvedené reformy měly několik chyb :

- radikální revize celého sektoru nebyla dost důsledná ve vypracování legislativy;
- pozemky byly rozděleny, ale nebyla dostatečně vyřešená otázka odpovědnosti za údržbu a rozšiřování kanálů a hrází, a jiné infrastruktury
- rychlé rozdělení půdy v deltě Mekongu a pomalé v deltě Rudé řeky přispělo k další polarizaci mezi severem a jihem.
- vláda v některých situacích použila sílu. V roce 1989 vojáci ztrhli několik domů, aby zastrašili rolníky.
- V letech 1988 - 1995 z toho všeho vyvstalo na 200 tisíc písemných stížností. (7)

Z hlediska objemu vnitřního i mezinárodního obchodu, hospodářského rastu a rastu produkce však Vietnam zažil v první polovině devadesátých let období stabilizace a všeobecného růstu (8). V této době se zrodila představa Vietnamu jako dalšího asijského tygra.

POZNÁMKY

1. V žádném případě se však tyto tendence neobjevily „z ničeho nic“. V pozadí byli komplikované vztahy se světem, glasnost v Sovětském svazu - tradičním spojenci Vietnamu, nebo i Teng Siao Pchingovi zásahy v Čínském systému. Nezanedbatelné byly

i ekonomické důvody. VDR byla těžce zadlužena i vůči nekomunistickým státům. Aby se mohla vyplatit, potřebovala půjčky z Mezinárodního měnového fondu (IMF). V roce 1982 IMF podmínilo úvěry zásadními strukturálními změnami. Sám *Nguyễn Văn Linh* už byl jednou v nemilosti a repatriován (v souvislosti s jeho prací v Ho Či Minově městě).

2. Vietnam nebyl připraven na přechod k liberalizaci v takové šíři, jak si to možná několik ekonomů v té době představovalo. Následně vznikající komplikace (které se mohly projevit i o několik let později) každý zdroj, s kterým jsem pracoval vysvětluje jinak; od úkladů imperialistů k neschopnosti vlády, nebo spíš strany. Důvodů, jak to bývá, bylo nejspíš víc.
3. Kolko, Gabriel ; Vietnam: *Anatomy of Peace*. str. 29
4. Tamtéž. str. 26 - 32
5. Gabriel Kolko použil definici ; „jedním slovem ; strana plus kapitalismus rovná se socialismus“ Tamtéž str. 41
6. Kolko, Gabriel : *Vietnam : Anatomy of Peace*. str. 89 -92
7. Tamtéž str. 91 - 94 , volně
8. Stabilizace a růst se těžko definuje. Není možné vytvořit na tyto termíny tabulku. Výroba v zemědělství se kupříkladu v uvedeném období každoročně zvyšovala (byť pomaleji než např. rozvoj průmyslu).

3.3 *Vstup do ASEANu*

Když se v roce 1994 Vietnam rozhodl, že se bude ucházet o členství v ASEAN -u, základním strategickým důvodem bylo pojištění národní bezpečnosti. Druhým, podobně důležitým důvodem bylo, aby byly zabezpečeny co nejpříznivější podmínky k provedení ekonomických reforem. Byly tu ale i jiné, méně oficiální důvody. Vietnam chtěl posunout své vztahy s členy ASEANu od podezírání k důvěře, od soutěžení k partnerství. Vietnam také potřeboval členství, aby si vylepšil své vyjednávací pozice, obzvláště s Čínou a Spojenými státy. Jinými slovy, transformace vietnamských politických vztahů měla vést k transformaci ekonomických vztahů, které by zase dodaly sílu vnitřním tendencím k obnově. V první řadě chtěl Vietnam integrovat svou ekonomiku s hospodářstvím Asijského pacifického regionu a hospodářstvím světovým. Počítalo se s podporou rozvoje obchodu a přímých zahraničních investic. Vstup do ASEANu znamenal vstup do oblasti svobodného obchodu a seznámení se s normami a praktikami mezinárodního obchodu. Zpětně by to ulehčilo členství v APEC a, jak se doufalo, i případné budoucí členství v Mezinárodní obchodní organizaci (WTO). Jako člen ASEANu Vietnam doufal, že se poučí ze zkušeností kolegů, kteří se také stanou katalyzátory jeho domácích reforem. To všechno by mělo akcelarovat rozvoj obchodně orientované ekonomiky.

Dne 28. července 1995 v Bandar Seri Begawan byla Vietnamská socialistická republika přijata za sedmého člena Společenství národů jihovýchodní Asie.(1)

1. V čase přijetí VSR tvořilo ASEAN šest členů - Indonésie, Malajsie, Filipíny, Singapur, Thajsko a Brunej. K 18. dubnu 2001 je v ASEANu kromě uvedených zemí ještě Laos, Mjanmar a Kambodža.

3.4 Asijská ekonomická krize

Asijská ekonomická krize z let 1997 - 1998 byla jedním ze čtyř „tajfunů“, které udeřily na Vietnam. Prvním „tajfunem“ byl pokles vietnamské ekonomické výkonnosti ještě před asijskou krizí. Reformy dříve se zastavily kvůli základním systémovým nedostatkům. Vietnam neměl připravený finanční a bankovní systém, investoři bojovali s netransparentností finančních obrátů, neefektivním státním sektorem, s byrokracií, ideologií a překypující korupcí. Druhým „tajfunem“ bylo rozšíření rolnických nepokojů v provincii Thái Bình z přelomu let 1997 a 1998. Rolnické nepokoje se sporadicky objevovaly i jinde, ale nikde nenabýly takového rozsahu jako v Thái Bình. Třetí „tajfun“ byla skutečná tropická bouře, prý nejhorší za posledních padesát let, ke konci roku 1997. Čtvrtým „tajfunem“ byl dopad asijské ekonomické krize, která v roce 1998 dorazila do Vietnamu. Došlo k poklesu objemu zahraničních investic z Jižní Koreje, Hong Kongu, Japonska a Thajska.

Od asijské ekonomické krize se každá schůze strany zabývala otázkou, jak a jestli vůbec je potřeba pokračovat v nastoupeném cyklu reform. Nejčastějším závěrem plén byla opatření, která dávala prioritu udržení politické stability. V prosinci 1997 se ÚV KSV pokusil se situací vyřešit. Generální tajemníkem strany byl na čtvrtém zasedání osmého kongresu strany zvolen Lê Khả Phiêu (1). Média sice hovořila o nástupu mladé generace vůdců, v praxi to ale neznamenalo výraznější posun k reformám. Čtvrté plénum definovalo potřebu pokračování v nastoupené cestě - akceleraci rozsáhlé a jednotné obnovy, ale s podmínkou, že rychlost přijímání změn určí strana. Dodatek jasně definuje, že politická stabilita a unikátní charakter vietnamského národu budou zachovány. Plénum potvrdilo důležitost mobilizace domácího kapitálu a podporu zahraničních investic. Exportně orientované podniky měly mít prioritní podporu. Velmi opatrně se přistoupilo k otázce otevření kapitálového trhu.(2)

Uprostřed roku 1998 se ale ukázalo, že předpovědi byli příliš optimistické. V polovici roku 1998 se růst exportu snížil o třetinu, objem zahraničních investic klesl na jednu čtvrtinu.

Na prvním zasedání šestého pléna v říjnu 1998 ÚV KSV musel přiznat, že ekonomický růst se zpomalil a výroba i obchod se staly méně efektivní. Přesto byl ale dosažen „velký úspěch“, protože Vietnam si udržel politickou stabilitu a 6 % růst hrubého domácího produktu. Šesté plénum označilo za prioritní okruh místní rozvoj a podporu zemědělství.(3)

Podle závěrů strany má Vietnam ještě hodně nevyužitých domácích zdrojů. Je potřeba vyvinout úsilí na revitalizaci místní spolupráce, aby se obnovila ústřední kontrola.

Na druhém zasedání (4) v lednu až únoru 1999 už nebyl ekonomickým problémům dán tak velký prostor. Strana se zaměřila na tříletou kampaň sebekritiky a ideologického očištění.

POZNÁMKY

1. Vystřídal tajemníka Đõ Muròie (1991 - 1997)
2. Ke konci roku 1997 Hanoj dospěla k závěru, že šance Vietnamu vypořádat se s ekonomickou krizí jsou relativně dobré, protože nízký stupeň ekonomické integrace regionů a nesměnnost dongu zabrání hlubšímu narušení domácího hospodářství (Carlyle A Thayer ; Vietnam, the Asian Financial Crisis and Đõi mới 2. Inn. *Harvard Asia Quarterly*, winter 2000) (<http://www.fas.harvard.edu/-asiactr/haq/199904/9904.htm>)
3. Tamtéž.
4. V tom, že strana organizovala zasedání časově tak daleko od sebe vidí někteří politologové důkaz, že uvnitř strany probíhá vážná polemika o ekonomických otázkách.

4. Přehled současného vietnamského zemědělství

Hlavními oblastmi rostlinné výroby jsou rozsáhlé nížiny při Rudé řece a Mekongu. Ve výživě obyvatelstva má prioritní postavení rýže, avšak velká pozornost byla věnována zvyšování produkce ostatních potravinářských kultur, jako je kukuřice, batáty, maniok a brambory.

Stát přikládá velký význam pěstování technických kultur a ovoce, a to jak pro uspokojování potřeb obyvatelstva, tak pro zajištění surovin pro průmysl a pro vývoz.

Plánovaně se zvětšovaly plochy na nichž roste juta, třtina, podzemnice olejná, tabák, káva, kaučukovník, pepř a čaj, z ovoce citrusy, ananas, banánovník....

Ačkoli podíl zemědělství na tvorbě HDP v posledních letech postupně klesá, přesto se jedná o velmi významný ekonomický sektor, který zaměstnává přes 70 % praceschopného obyvatelstva. Zatímco před zahájením ekonomických reforem zemědělská výroba tvořila téměř 50 % HDP, v roce 1999 tento podíl činil již pouze 25,4 %. Od roku 1991 roste zemědělská výroba průměrným tempem 4,1 % ročně a cílem vietnamské vlády je udržet toto tempo růstu i nadále. V roce 1999 dosáhl přírůstek zemědělské produkce ve stálých cenách (rok 1994) pozoruhodných 7,1 %

Povolení soukromého podnikání a postupné uvolňování domácího i zahraničního obchodu umožnilo, aby se Vietnam změnil ze země závislé na dovozu základních potravin na druhého největšího světového exportéra rýže (po Thajsku) a významného producenta a exportéra řady dalších plodin a produktů.

Hlavní zemědělskou potravinou je rýže, která se pěstuje na 85 % obdělávané půdy. Její vývoz v roce 1999 dosáhl 4,5 mil tun. (1) Další, především exportně významnou komoditou, jsou vodní produkty (krevety, krabi, sépie, ryby...), pro jejichž lov i umělý chov tvoří 3 200 km dlouhé a značně členité mořské pobřeží ideální podmínky. V roce 1999 Vietnam získal z exportu těchto produktů přes 979 mil. USD, čímž se velmi přiblížil rozvojovému plánu tohoto odvětví, které počítalo se zvýšením příjmů na 1 mld. USD do roku 2000.(2)

Dalšími exportně významnými plodinami jsou : kávovník, čajovník, ledvinovník (kešu) a řada druhů ovocných stromů. Pro domácí potřebu je kromě rýže rozšířeno pěstování kukuřice, manioku, cukrové třtiny, bavlníku, ovoce a zeleniny.

Ve vietnamském zemědělství existují tři sektory : státní, družstevní a soukromý. Vedoucí postavení má sektor družstevní. Základem extenzivního vietnamského zemědělství jsou soukromě hospodářící rolníci, kteří využívají pracovní síly svých rodinných příslušníků a pouze příležitostně několika námezdních sil (doba sklizně). Tyto rolníci se sdružují do různých typů družstev, která jim pomáhají s nákupem osiva, hnojiv, ochranou plodin a zejména s odbytem produkce.

Ačkoli se zemědělství úspěšně rozvíjí, životní úroveň drtivé většiny rolníků a venkovského obyvatelstva je nadále mimořádně nízká. V roce 1999 došlo ke stagnaci a v některých komoditách dokonce k poklesu cen, což způsobuje zvýšení sociálních problémů venkova a další prohlubování rozdílů mezi městem a venkovem. Opatrný odhad Světové banky o míře nezaměstnanosti se pohybuje kolem 28 % . Řada zahraničních i domácích ekonomů a politologů varuje vládu před podceňováním této situace, která v zemi s obecně nízkou životní úrovní představuje závažný sociální problém.

Procentuální podíl provincií na celkové zemědělsky obdělávané půdě ve VSR:

deset provincií s největším podílem : (celá VSR = 100%)

An Giang	- 6,17 %	Minh Hải	- 4,79 %
Kiên Giang	- 5,81 %	Tiền Giang	- 4,31 %
Đồng Tháp	- 5,61 %	Sóc Trăng	- 4,31 %
Cần Thơ	- 5,55 %	Thanh Hoá	- 3,96 %
Long An	- 5,13 %	Hải Hưng	- 3,83 %

procentuálně nejmenší podíl mají provincie : Hà Giang - 0,48 %
Ninh Thuận - 0,48 %
Kon Tum - 0,29 %

zdroj FAO

POZNÁMKY

1. Vietnam začal vyvážet rýži v roce 1988. V letech 1989 až 1995 objem exportu rostl každoročně o 10 %. Již v roce 1989 se Vietnam stal třetím největším vývozcem rýže na světě.
2. Podle <http://www.czechtrade.cz>

4.1 Rýže

Rýže / lat. *oryza* / je rod prastarých teplomilných latnatých obilnin z čeledi trav Poaceae (lipnicovité) původem z jižní Asie. V současnosti se hospodářsky využívá asi 20 druhů, jejich skutečný počet se však pohybuje kolem několika set (1). Jednotlivé druhy se ale v procese vývoje odlišily natolik, že hybridy mezi nimi jsou jen částečně plodné.

První zmínka o rýži se datuje do roku 2800 před n.l., kdy měl čínský císař zavést ceremoniál sázení. Někteří badatelé ale kladou první zmínky do Indie, do 4. tisíciletí před n.l. (2). Kultura rýže ze své pravlasti postupovala na západ.

Rýže setá / *oryza sativa* /, (základní a nejznámější rod rýže) je jednoletá, asi metr a půl vysoká rostlina, která vytváří dutá stébla s úzkými, 2-3 dm dlouhými listy. Stébla se nahoře rozvětvují v latu drobných, krátce stopkatých jednokvětých klásků. Každý klásek má dva malé plevy, dvě veliké článkovitě vzdušné, kožovité, kosinaté nebo bezkosinaté pluchy, svrchní semeník s 2 bliznami a 6 tyčinek. Opylení rostliny obstarává vítr, až se ze semeníku stane okoralá obilka, lata se ohne, protože je těžší.

Pravidelný cyklus pěstování začíná osetím menších políček, jakýchsi školek. Po 25 až 50 dnech se sazenice přesazují do velkých rýžovišť, kde se mohly do té doby pěstovat jiné plodiny. Klíčky se vpichují 5 až 10 cm do hloubky po dvou až pěti. Vpichy jsou od sebe na vrcholcích brázd vzdálené 8 až 15 cm v řadách vzdálených 20 –30 cm.

Z ekologicko-pěstitelského hlediska se rozeznává rýže suchá (horská), kterou lze pěstovat až do výšek 2700 m.nad m., která je sice méně výnosná, ale vyžaduje méně práce, a rýže nížinná (vodní), která vyžaduje zavlažování.

Základní technické postupy pěstování rýže patří k nejstarším dovednostem obyvatel jihovýchodní Asie a v zásadě se během času měnily jen velmi málo. Starost o rýži tak nepochybně dodnes zůstává největším kolektivním vynaložením lidské práce na planetě, neboť i přes pomalu postupující mechanizaci, některé úkony (obzvláště přesazování sazenic) se dodnes musí vykonávat ručně. V deltě Rudé řeky se pěstuje vodní rýže dávající úrodu buď na počátku léta (květen- červen) nebo rýže dozrávající ve vrcholícím období sucha (listopad – prosinec). Podzimní rýže se nazývá *lúa mùa*. Letní sklizeň se nazývá *chiêm*. Rýže *mùa* má ve všeobecnosti ve svém vegetačním období příznivější podmínky, a proto jsou její výnosy vyšší.

Vodní rýže se nejprve vyseje na miniaturní políčka, jakési školky, kde se nechají vzejít mladé rostlinky. Po několika týdnech v závislosti na druhu a podmínkách se přesadí do rýžovišť. Tuto práci vykonávají zpravidla ženy. Je velmi náročná, neboť zdárný růst sazeniček hodně závisí na tom, jsou – li vysazeny pečlivě a v pravý čas. Přípravu půdy je nutno provádět většinou ve vodě a od pradávna byl při ní nenahraditelným pomocníkem buvol. Osazená pole jsou následně průběžně jednocená a zbavována plevelu. Náročnou prací je udržování optimálního množství vody v rýžovišti. Vedle vršení a udržování mezí bylo už v dávnověku nutno vytvořit soustavy zavodňovacích a drenážních kanálů, struh, na vyvýšených místech zase zpevňovat terén a budovat schůdné stezky. Když voda nepřitéká, nebo neodtéká dost rychle, musí být přečerpávána ručně. Spád vody v deltě nestačí pohánět vodní kola zvedající vodu do vyšších poloh, jak je tomu v některých horských údolích, proto se zde voda přečerpávala, a tam kde není technika se dodnes přečerpává ručními naběráky či koši pro jeden nebo dva páry rukou. Zvláštností je technika, kdy dva lidé stojící proti sobě na dlouhém provazu kmitají s jednou nebo i více nádobami a přemísťují tak vodu z řeky do výše umístěného koryta.

Rýže zrající na podzim se vysévá do školek ve čtvrtém měsíci lunárního kalendáře (květen), v červnu až červenci se sazeničky přesazují, o 90 dní později nastává sklizeň, rýže se mlátí a dále upravuje. Hned po sklizni oráči pole podmínou. Ke konci roku se ještě na nejvýše položených pozemcích pěstuje zelenina.

U pěstitelů letní rýže začíná výrobní cyklus devátým měsícem lunárního kalendáře (listopad) kdy se rýže vyseje ve školkách. Je dobré sazeničky přesadit do Nového roku. Sklizeň začíná v květnu až červenci. Tuto rýži chladné počasí ohrožuje víc, protože ji zastihuje v době, kdy je ještě mladá. Navíc, pokud hned na začátku období dešťů, kdy začíná sklizeň, přijde velký liják a voda stoupne tak rychle, že zaplaví všechna pole, a už není možno ji odčerpávat, nezbyvá, než zachraňovat aspoň část úrody a se sklizní si pospíšet, i když rýže ještě není zcela zralá (3). Podobným katastrofám je možno částečně předcházet pěstováním rýže s vyšším stéblem, ta však dává menší úrodu.

Oba typy rýže (*mùa* a *chiêm*) se obvykle v jednotlivých oblastech kombinují. Navíc lze rýžoviště v meziobdobích hospodářsky využívat k pěstování alternativních plodin, někde k lovu ryb, raků a krabů. Klimatické podmínky i délka vegetačního období běžně umožňují dvojí až trojí úrodu z téhož rýžoviště. Realizace této možnosti pak záleží na zkvalitňování techniky a vodohospodářských opatřeních.

Neloupaná obilka obsahuje zhruba 8-12 % bílkovin, 2,4 % tuku, 68-72 % sacharidů, 10 % vlákniny, 4-5 % popelu, z vitamínů B1, B2, PP (4). Výhradní konzumace rýže ale způsobuje avitaminózu (choroba beri- beri, bệnh phù) .

POZNÁMKY

1. *Encyclopaedia of science and technology* udává dokonce až 8 000 druhů pro Indii a 3 500 druhů na Filipínách. (str.369)
2. Původ rýže se dnes hledá v tzv. indickém genovém centru, odkud také pochází chlebovník, durian, banánovník, atd. (Valíček, Pavel a kol. : *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. str. 66 – 68)
3. lidové rčení říká ; „ lepší zelená rýže pod střechou než zralá rýže na poli “
4. Valíček, Pavel a kol.: *Užitkové rostliny tropů a subtropů*. str.83

4.2. Ostatní potraviny a technické plodiny

4.2.1 Technické plodiny

Pod technické plodiny můžeme ve Vietnamu zařadit ; bavlnu, jutu, bambus, cukrovou třtinu, podzemnici olejnou, sóju, tabák, čaj, kávu a kaučuk, koření (pepř), ořechy kešu a některé druhy ovoce (kokos). Ekonomicky (exportně) nejvýhodnější jsou ; káva, čaj a bavlna (textil), jejich produkce se proto spolu s rozlohou polí zvětšuje. Ukazovatele pepře, tabáku, sóji a cukrové třtiny v posledních letech víceméně rostou, produkce ostatních plodin stagnuje nebo klesá.

Rok	1995		1999	
Plodina	<i>Produkce</i> <i>/tis.tun/</i>	<i>Osazená plocha</i> <i>/tis.ha/</i>	<i>produkce</i> <i>/tis.tun/</i>	<i>Osazená plocha</i> <i>/tis.ha/</i>
Bavlna	12,8	18	21,4	22
Juta	14,8	8	9,1	4
Bambus	75,6	10	58,8	9
Cukrová třtina	10 711	225	17 840	351
Podzemnice olejní	334	260	319	248
Sója	126	121	145	129
Tabák	27,7	28	35,3	33
Kokosová palma	1165,3	173	1134	168
Pepeř	9,3	7,0	17,8	15

Zdroj: General Statistic Office

Největší oblasti pěstování vybraných plodin :

- juta: Long An, Hải Dương, Thái Bình (delta Rudé řeky)
- bambus: Thanh Hoá, Tiền Giang, Đồng Tháp (delta řeky Mekong)
- bavlna : Đồng Nai, Sơn La, Lai Châu
- cukrová třtina : Cần Thơ, Long An, Bến Tre, Tây Ninh (delta řeky Mekong a pobřeží středního Vietnamu)
- podzemnice olejní: Tây Ninh, Nghệ An, Thanh Hoá, Long An
- sója : Hà Bắc, Sơn La, Cao Bằng, Hà Tây (horské oblasti severu a delta Rudé řeky)
- tabák : hlavně Đồng Nai, Centrální vrchovina (Gia Lai), pobřeží středního Vietnamu (Phú Yên, Ninh Thuận)

4.2.2 Káva

Káva (ve Vietnamu *Coffea robusta* a *Coffea arabica*) je šest až devět metrů vysoký strom původem z Etiopie. Jeho plodem je dvousemenná peckovice žluté až červené barvy. Pouzdro (pecka) obsahuje dvě zelená nebo nahnědlá semena obrácená jednou plochou stranou k sobě. Kávovník se předpěstovává na záhonech, po šesti až osmi měsících se přesází do vlhké půdy. Není příliš odolný vůči prudkému slunci a proto se k němu někdy přisazují ochranné, krycí rostliny. Stromy se seřezávají na max. tři metry. První květy se objevují ve čtvrtém roku života. Plod dozrává po osmi měsících. (1).

Plody kávovníku se zpracovávají dvěma způsoby. Při mokrému způsobu se použitím velkého množství vody oddělí nezralé plody a nečistoty od zralých. Z kvalitních plodů se odstraní dužinaté oplodí a fermentují se 12 až 24 hodin. Semena se potom perou, suší a loupají. Vyleštěná semena se třídí podle velikosti, hmotnosti a barvy do několika stupňů kvality (u *coffea arabica* to jsou : mild, soft a hard, první značí nejvyšší kvalitu). Takto ošetřená káva se často exportuje zelená a praží se až v cílové zemi.

Při suchém zpracování se plody čistí a asi dva týdny suší na slunci v tenké vrstvě za častého prohrabování. Loupací stroje plody zbaví oplodí a svrchní části osemení, semena se čistí a třídí. Suchý způsob je dosud nejčastější, i když produktem je méně kvalitní káva.

Produkce kávy od roku 1984 roste velkými skoky (2). Káva má totiž mezi ostatními plodinami náskok ve skvělém ekonomickém potenciálu. V roce 1999 se na 397 tisících hektarů vypěstovalo 487 tisíc tun kávy. Téměř všechna (482 tis. tun) byla exportována, čímž se Vietnam stal třetím největším vývozcem kávy na světě (3).

Ve Vietnamu se asi z 60 % pěstuje káva robusta, se kterou se obchoduje na Londýnské burze (4). Podle Vietnamské národní kávové a kakaové společnosti (Viet Nam National Coffee and Cacao Association) má být do roku 2005 káva robusta vysazena na dalších deseti až patnácti tisících ha. Podíl druhu arabica, který je žádanější, by se měl úměrně zvyšovat.

Výrazný nástup vietnamské kávy na světový trh, který měl podle plánů ekonomů toho roku přinést 1,3 miliardy dolarů, pravděpodobně zpomalil zvrát na burze v roce 2000, kdy ceny kávy klesly o 54 %.

V Čechách se vietnamská káva objevuje např. ve výrobku „Ledová káva Natur“

POZNÁMKY

1. zrnko kávy obsahuje ; 45 % vlákniny, 12 % tuku, 3% cukru, 3 % kyseliny chlorogenové a 1,5% kofeinu
2. 4,1 tis tun v roce 1984 ; 12,3 tisíc tun v roce 1985 ; 92,0 tisíc tun v roce 1990 (podle IMF)
3. podle IMF
4. London International Futures and Commodities Exchange

4.2.3 Čaj

Čajovník čínský (*Camellia sinensis*, dříve *Thea sinensis*) je stálezelený keř vyskytující se téměř v celé Asii. Volně rostoucí rostlina dosahuje výšky i přes osm metrů, na plantážích se udržuje asi na metru a půl. Je to poměrně odolná rostlina, snese teploty až –3 stupně Celsia, a proto se může pěstovat až do výšky 2 400 m.n.m., všude tam, kde je dobrá humusová půda.

Na jednom místě lze čajovník pěstovat 40 až 100 let, věkem však ztrácí na kvalitě.

V tropických oblastech probíhá sklizeň čaje z větší části průběžně, ve dvou až tří denních intervalech. Listy čajovníku se většinou sklízí ručně. Můžou se začít trhat po čtyřech, pěti letech, z jednoho keře se v pátém roce života získá asi třičtvrtě kilogramu černého čaje, v desátém roce přes jeden kilogram. Při sběru se používají tzv. sběrové formule. (1)

Z jednoho hektaru lze získat průměrně 800 - 900 kg. lístků, obsahujících 2 –3 % kofeinu, teobrominu a tefilinu.

Ve Vietnamu se pěstuje zejména asámská skupina (tzv. „jat“) a to na Centrální vrchovině. Čínský jat i na severu. Vietnamsští odborníci dělí čajovník na varietu *macrophylla* (čínský velkolistý), *microphylla* (čínský drobnolistý) *shan* a *assamica* se dvěma subvarietami (*assamica* a *manipuri*). *Microphylla* se pěstuje hlavně v provincii *Lạng Sơn*, varieta

microphylla v okolí provincie Vĩnh Phú. Shan se vyskytuje v provinciích Hà Giang , Yên Bái, Lào Cai, na jihu v Lâm Đồng. Varieta assamica se objevuje na jihu od provincie Kon Tum až po Lam Đồng.

Černý čaj je výsledkem procesu, při kterém se materiál nechá zavadnout, svine se, fermentuje a suší. V průběhu vadnutí se rozkládá chlorofyl, bílkoviny a třísloviny. V procesu fermentace se uvolňují účinné látky, dávající čaji charakteristickou vůni. Usušený čaj se třídí na sítích, část, která propadne, se nazývá čaj listový, část, která zůstane, se řeže a vzniká čaj zlomkový. Oba druhy se dělí do několika jakostních skupin.

Moderní technika umožňuje urychlit fermentaci čajových lístků (proměna na černý čaj) už za dvanáct hodin. Tradiční zelený čaj se nezpracovává fermentací.

Vietnamský čaj se po prvé objevil na západě v roce 1899 na výstavě v Paříži. V roce 1964 čajová továrna v Phú Thọ vyvezla do Británie prvních 100 tun černého čaje. Po válce produkce čaje pravidelně roste (s výjimkou ve druhé polovině osmdesátých let, neboť produkci z roku 1986 - 30 100 tun, se podařilo dohnat až roku 1989) V roce 1995 byla vytvořena Vietnamská čajová společnost (VTC), která má za hlavní úkol zajistit pokračování rostoucího exportu do západních zemí a na trhy ve Středním a Blízkém východě.

Dnes je ve Vietnamu asi 80 čajových továren, které jsou schopny zpracovat ročně kolem 220 000 tun čaje (2)

Vietnam exportuje asi 70 % celkové produkce čaje, údaj z roku 1999 uvádí 64,7 tisíc tun (IMF). Podle (vietnamských) odborníků se směsi značek jako Dragon, Thang Long nebo Tung Hac kvalitou vyrovnají produkci čajového gigantu Lipton. Černý vietnamský čaj typu broken (zlomkový) v Čechách používá např. firma Jemča Jemnice a.s. ve směsi Viatex.

POZNÁMKY

1. Typická formule je T+2/R+1. Ta znamená, že se utrhnou část výhonu, která se skládá z terminálního pupenu T (tip) a dvou lístků pod ním. Na keři zůstává bazální část výhonu, jeden rybí list R a jeden normální list. Obecně platí, že čím mladší lístky se použijí, tím kvalitnější je čaj. (podle Čtvrtletní bulletin č.1 Česko – vietnamská společnost. Praha 2000)
2. Podle *Viet Nam News*, Hanoi, volume IX, n. 2938, 17.10.1999

4.2.4 Jiné potraviny

Kromě rýže se ve Vietnamu pěstují i jiné rostliny. Vláda se sice už několikrát pokoušela přesvědčit obyvatelstvo, aby přešlo k pěstování alternativ rýže, narážela však kromě problémů technických i na psychologické. Pokusy přesvědčit vietnamského rolníka, že třeba fazole je výživnější než rýže, jednoduše nemají naději na úspěch. Nicméně v zájmu potravinové bezpečnosti se některé potraviny pěstují, hlavně na státních pozemcích a u některých soukromníků, v oblastech, kde se rýži nedaří. Jde především o houževnaté, hlíznaté rostliny, které rychle rostou a mají vysoké výnosy. (1) Často se pěstuje zelenina, fazole, snad každá

rodina má vlastní zahrádku. (Ve městech třeba i na balkonu.) Nezanedbatelným zdrojem potravy, v minulosti zejména v časech hladu, je ovoce.

Oblasti největšího pěstování alternativních potravin (provincie):

kukuřice = na severu v horských oblastech (Cao Bằng, Vĩnh Phú), Hải Hưng, Thanh Hoá, Đồng Nai.

sladké brambory (batáty) = severní pobřeží (Nghệ An, Thanh Hoá)

kasáva (maniok) = severní horské oblasti (Sơn La, Vĩnh Phú), Thanh Hoá, Tây Ninh

POZNÁMKY

1. maniok = 7 - 8 tis. tun na hektar, batáty = 5 – 6 tis. tun na hektar, přičemž rýže = 4 tis. tun á ha.

3.3 Živočišná výroba

Živočišná výroba ve VSR dlouho nebyla příliš rozvinuta, což dokumentuje procentuální poměr živočišné výroby k rostlinné, který podle oficiální statistiky z roku 1980 činil 18,5 % ku 81,5%.⁽¹⁾ Je to dáno jednak nedostatkem pastvin ve Vietnamu, jednak tím, že prioritu má produkce potravinářských plodin. Tím je možnost pěstování krmiv značně omezena, neboť v rovinách neexistuje neobdělaná volná půda. Dalším faktorem je skutečnost, že se živočišnou výrobou zabývá především soukromý sektor (Živočišná výroba není prioritou státní strategie.)

Hovězího dobytka, buvolů i krav je používáno především jako tažné síly. Proto z hlediska produkce masa má větší význam chov vepřů a drůbeže.

Rozvoj živočišné výroby je kromě chovu vodních živočichů poněkud pomalejší. Hlavním důvodem je větší náročnost zpracování na vývoz. Základem živočišné výroby je chov prasat a drůbeže (hrabavé i vodní). a v některých oblastech i chov skotu a buvolů (maso, tažná síla). Za potřebami domácího trhu nejvíce zaostává výroba mléka, jehož část se ještě musí dovážet. Důvodem je především nedostatek kvalitního genetického materiálu a malé rozšíření pastvin.

Mimořádný význam má rybolov v řekách a při pobřeží.

1. Klinderová, Iva : *Vietnamská socialistická republika* , str. 129

5. Současné trendy zemědělského vývoje (k březnu 2001)

V lednu roku 2001 Vietnam vyvezl 173 tisíc metrických tun (TMT) rýže. Hlavními cíly zásilek byly Kuba, Afrika a Indonésie. V únoru činilo celkové množství zásilek 257 TMT, z toho 66 TMT do Afriky. Na druhém místě byla Indonésie s 42 TMT. Ministerství obchodu odhadovalo export v březnu na 200 až 220 TMT. Hlavními kupujícími zůstávají Afrika, Irák a Indonésie. I když tyto čísla daleko překračují hodnoty za uvedené období minulého roku, předpokládají se nové komplikace s hledáním kupujících. Vietnam pravděpodobně ztratí jednoho ze strategických kupců- Indonésii která začíná být ve výrobě rýže soběstačná. V roce 2001 se pravděpodobně dají očekávat i konkurenční problémy s čínskou, pákistánskou a indickou rýží, která začíná pronikat na světový trh. I když Indonéské úřady neplánují další import rýže, Vietnam počítá s tím, že pořad bude moci vypravit asi 20 TMT měsíčně, jelikož i v rozporu s předpovědí poptávka roste (29 TMT v lednu a 42 TMT v únoru). Indonésie má totiž technické problémy s prosazováním své obchodní politiky - soukromé společnosti dál nakupují zámořskou rýží, i když bylo zvýšeno clo.

Spodní hranici ceny exportní rýže stanovuje Vietnamská potravinářská asociace. Podle plánu podaného na Ministerstvu obchodu, vietnamští exportéři nesmějí prodávat rýži pod 160 USD/ MT.(1) Vietnam doufá, že se povede zlepšit cenu za rýži exportovanou na Filipíny a do Iráku.

Expertí a politikové požadují od vlády podporu v jejich snahách o snížení ceny výroby rýže. Na základě posledního výzkumu situace v deltě Mekongu skupina expertů navrhla vládě, aby přijala legislativu, která by umožnila tamním farmářům, aby snížili náklady na výrobu rýže. Náklady na jarní rýži se totiž pohybují až okolo 10 000 - 10 050 dongů za kilo, což je o 100 - 150 dongů víc v porovnání se státním průměrem. To je způsobeno vysokými náklady na palivo pro vodní pumpy. Vhodná politika, která by uvolnila daň za pronájem půdy, hnojiva a cenu benzínu, by mohla pomoci farmářům snížit výrobní náklady a zvýšit investice.

Aby byla vietnamská rýže schopna lepší konkurence, je zapotřebí zvýšit její kvalitu a snížit místní náklady (poplatky za přepravu). Ministerstvo zemědělství a rozvoje země pracuje na plánu vytvoření speciálních oblastí, které by produkovaly rýži na export. Tyto zóny, by se podle plánu ministerstva měli nacházet především v deltě Mekongu o celkové rozloze asi milion hektarů. (2) Několik oblastí bude utvořeno i v klíčových provinciích delty Rudé řeky.

V roce 2001 se počítá se změnami v kvótách na rýži určenou k vývozu a v zdaňování přímých kupců rýže. I když k tomuto tématu ještě nebylo učiněno oficiální prohlášení, úřad vlády tyto trendy naznačil. Vláda také zruší mnohá omezení na výběr přímých vývozců rýže tak, aby umožnila více ekonomickým sektorům zapojit se do exportu. Tento nový mechanismus by měl být zaveden v květnu 2001. Prozatím funguje způsob podpisu dohod.

mezi vládami států, (vybranými státními podniky). Nová legislativa by měla v určité míře umožnit kontrakty s nestátními podniky Na brífinku 28. února v Hanoji místopředseda vlády Nguyen Cong Tan řekl, že vláda zakoupí jeden milion metrických tun rýže z jarní úrody v deltě Mekongu k přechodnému uskladnění. Nákupy proběhnou od března do května. Nákupní agentury, které se zúčastní nového programu, dostanou 6 měsíční daňové prázdniny. (3)

POZNÁMKY

1. 160,155, 150 a 140 USD/ MT za 5 %, 10 %, 15 % - 25 % lomenou rýží - zdroj FOB HCMC
2. včetně 110 tisíc ha v provincii *Cần Thơ*, 100 tisíc v *An Giang*, 90 tisíc v *Đồng Tháp* a 50 tisíc v *Sóc Trăng*.
3. podle USDA správy z 2. března 2001

5.1 Současná situace uvnitř ASEANu (podle Asean Statistical office)

a./ Spolupráce v potravinářství

Celková potravinářská situace v regionu za posledních pět let byla uspokojivá. Některé země ale musely kvůli nepříznivému počasí dovézt velké množství rýže. V této souvislosti je důležité především to, že ASEAN nadále spolupracuje s Potravinářskou a zemědělskou organizací FAO na vytvoření informačního systému potravinové bezpečnosti (AFSIS). Tento systém by měl umožnit členským zemím efektivně předvídat, plánovat a koordinovat pohyb a využívání strategických zásob potravin. Také by poskytoval informace zájemcům o investování do potravinářství. Kromě jiného také ministři zemědělství a potravinářství členských zemí ASEANu (AMAF) představily Generální směrnice pro přípravu a manipulaci s potravinami Halal, které mají dále prohloubit obchod s potravinami mezi členy ASEANu, obzvláště s masem. Členské země také pracují na Potravinových dovětcích, které budou k dispozici na domovské internetové stránce Oddělení islámského rozvoje Malajsie, a později i na stránkách ASEANu. AMAF také představil Modelový protokol pro užití UV ošetření potravin, tzv. Karanténní dohody o importu a exportu čerstvého ovoce a zeleniny. První verze Harmonizovaných regulací o ozařování byla přijata na 21. setkání AMAFu v září 1999.

Přínosem v tomto směru je Program ekonomické kooperace mezi Austrálií a ASEANem (AAACP) - fáze III, Projekt systému kvality a zabezpečení ovoce - čerstvého a minimálně zpracovaného, který vstoupil do své závěrečné fáze.

b./ Spolupráce v zemědělství

Jde o velice intenzivní oblast kooperace, v jejímž rámci členské země vypracovaly kompletní seznam morových chorob manga a rýže, který tvoří důležitou část procesu harmonizace. V současnosti se pracuje na podobném seznamu chorob kokosové palmy, zázvoru, dendrobia, brambor, podzemnice olejné, pepře a pomerančů.

AMAF schválil užívání deseti kombinací pěti pesticidů (Chlorpyrifos, Methamidophos, Monochrotophos, Dimethoate Dithiocarbamates) pro dva druhy zeleniny (hlávkové zelí a brambory). Nadále aktivně pracuje se seznamy dalších rostlin při jejichž pěstování bude ASEAN užívat jednotné techniky. Kromě toho se zvažuje seznam pěti základních pesticidů pro všechny druhy zeleniny.

Pozitivní skutečností je veliký pokrok, který členské státy udělaly v procesu harmonizace technik chovu dobytka. Na 20 setkání AMAFu v Hanoji 18. září 1998 byly vypracovány manuály k vakcinaci (38 druhů vakcín), kritéria transportu, chovu a obchodu s dobytkem. ASEAN spolupracuje i s Organisation Internationale des Epizootics (OIE) při kontrole a mýcení chorob skotu v dané oblasti. Díky tomu prostřednictvím bilaterálních dohod jednotlivé země monitorují přeshraniční šíření chorob dobytka.

Kooperace v rybolovu je i nadále zaměřena na rozvoj vodních kultur a na zlepšování technik dalšího upravování. Nejnovější program zaměřený na kooperaci technik při upravování ulovených ryb vypracovává společný projekt ASEAN - Kanada. Po dvacátém setkání AMAF v Hanoji (18. září 1998) se realizuje též plán ochrany želv ve vodách ASEANu. Součástí spolupráce je i iniciativa Thajska, které vyhradilo 40 akrů půdy na břehu Mekongu v provincii Chiang Mai na výstavbu výzkumného centra projektu spolupráce na rozvoji rybolovu v řece Mekong. Svou iniciativu avizoval také Singapur, který přijme skupinu pracovníků z Myanmaru a bude ji školit v technologii zpracovávání úlovku.

6. Seznam použité literatury

- Klinderová Iva: *Vietnamská Socialistická Republika*. Praha, Svoboda 1987. 207 str.
- Matoušek, Vladimír : *Jihovýchodní Asie*. Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1965
- Rozehnal, Miro : *Nad Rudou řekou*. Praha, Orbis.1962
- Müllerová, Petra : *Dějiny státního zřízení a pramenů práva ve Vietnamu od prvopočátku do roku 1945*. Inn Kapitoly z dějin státu a práva zemí Afriky, Asie a Latinské Ameriky. Plzeň, Vydavatelství Západočeské Univerzity, 1997.
- Vasiljev, Ivo : *Za dědictvím starých Vietů*. Praha EÚ AV ČR, 1999. 223str.
- Polívka, František : *Užitkové a pamětihodné rostliny cizích zemí*. Praha, Volvox Globator. 1996. 669 str.
- Vasiljevová, Zdenka : *Feudalizmus v zemích dálného východu*. Praha, Univerzita Karlova. 1983. 216 str.
- Šita, František a kol. autorů : *Vietnamská socialistická republika*. Praha, Dům politické výchovy městského výboru ÚV KSČ v Praze 1985. 181 str.
- Nguyễn Khắc Viện : *Dějiny Vietnamu*. Bratislava, Pravda, 1978. 331 str.
- *Příruční slovník naučný M-Ř*. Praha, Academia.1966 960 str.
- *McGraw –hill Encyclopedia of science and technology PROJ – RYE*. Mc Graw-hill Inc., 1966 (657 str.)
- Kolko, Gabriel : *Anatomy of Peace*. London, Routledge. 1997 (190str.)
- Mason, Florence. Robert, Storey : *Vietnam*. Hawthorn, Lonely Planet Publications Pty Ltd, 1999. (616 str.)
- Valíček P.a kol. : *Užitkové rostliny tropů a subtropů* . Praha Academia 1989 (str.420)
- *Vietnam 1995 – 1996*. Hanoi, The Gioi Publishers, 1995. (128 str.)
- *Socialist Republic of Vietnam Statistical Yearbook 1995*. Hanoi, Statistical Publishing house, 1996. (432 str.)
- Hoskin, John : *Vietnam*. Hongkong, Könemann Verlagsgesellschaft mbH, 1998 (128 str.) (překlad do němčiny Barbara Rush.)
- *Encyclopaedia Britannica Volume 19*. London,William Benton publishing house. 1966 (1076 str.)

Odkazy na WWW:

.fas.harvard.edu/-asiactr/haq/200001/0001 a 006.htm

.viettouch.com/vietnam.html

.viettouch.com/dongson_periods.html

.coombs.anu.edu.au/-vern/parks.html

.aseansec.org/history/pro_vie.htm

.fas.harvard.edu/-asiactr/haq/199904/9904a003.htm

.odci.gov/cia/publications/factbook/geos/vm.htm

.fao.org/

.imf.org/external/pubs/ft/scr/2000/cr00116.htm = výroční zpráva MMF na rok 1997

.destinationvietnam.com/aboutvn/culture/tranhong/tranhong12.htm

.cpv.org.vn = oficiální stránky KSV

.asean.or.id

.riceworld.com

.oryza.com/reports/ = správy USDA

.czechtrade.cz

7. Tabulky

poznámka k tabulkám

Přesnost statistik týkajících se Vietnamu téměř nikdy není stoprocentní. Zdroje, se kterými jsem pracoval (International Monetary Fund / MMF /, Food and Agriculture Organization / FAO /, Viet Nam General Statistic Office, ASEAN), se v některých údajích rozcházejí, Domnívám se, že rozdíly nejsou způsobeny jen nepřehlednější situací v určitých obdobích (např. rok 1980, kterým některé přehledy začínají), ale i praktickými politickými zájmy. V posledním desetiletí dvacátého století se VSR nacházela v propletených vztazích s mocnými hospodářskými organizacemi a státy (úsilí o vstup a politika uvnitř ASEANu, snahy o vstup do Asijské rozvojové banky, Světové banky, rozvinutí obchodu a politických styků s Japonskem, Austrálií, USA, politika získávání půjček např. z MMF...) a v očích některých institucí bylo vhodné vypadat jinak než v jiných.

V zprávě IMF z roku 1996 se píše ; „ Jenom několik ekonomik v období přechodu na obchodně orientované systémy dosáhlo relativní makroekonomické stability rychleji “(IMF survey, 1.7 1996, str. 213) a hongkongská kancelář pro ekonomické rizika ve stejném roce Vietnam označila za v pořadí třetí stát asijský stát nejvíc postižen korupcí (Kolko, Gabriel : *Vietnam Anatomy of peace* str. 76.). (Uvedeným příkladem nechci tvrdit, že makroekonomicky stabilní země nemůže být uvnitř zkorumpovaná, ale ukázat, co si která, ve svém okruhu vlivná organizace o VSR myslela.)

Obecně kupříkladu statistiky ASEAN-u uvádějí až o 100 miliónů dolarů nižší zisk Vietnamu z exportu než tabulky IMF.

Při sestavování některých tabulek jsem zdroje kombinoval.

Základní plodiny:

(Historický přehled)

rýže

Rok	Produkce (tun)	Osetá plocha (tis.ha)	Výnos (tun/ha)	Import (tis.tun)	Export (tis.tun)	Spotřeba (kg/os/rok)
1980	11 647 400	5 600,2	2,079	210,4	33,3	198,2
1985	15 874 800	5 703,9	2,783	336,1	59,4	-
1990	19 225 100	6 027,7	3,189	1,9	1624	230,7
1995	24 963 700	6 765,0	3,689	11	1988	246,6
1997	27 645 800	7 020,7	3,759		3553	370
1998	29 146 000	7 363	4,0		3749	386
1999	31 394 000	7 648	4,1		4508	411

- roky 1980 -1995 podle FAO, roky 1997 -1999 podle IMF.

kukuřice

Rok	Produkce (tis. tun)	Plocha (tis.ha)	Výnos (tis.tun/ha)
1995	1177	557	2,1
1997	1651	663	2,5
1998	1612	650	2,5
1999	1752	687	2,6

- zdroj MMF

sladké brambory (batáty)

Rok	Produkce (tis.tun)	Plocha (tis.ha)	Výnos
1995	1686	305	5,5
1997	1691	267	6,3
1998	1526	254	6,0
1999	1745	265	6,6

- zdroj: General Statistic Office

Káva

Rok	Produkce (v tis.tun)	Osazená plocha (v tis.ha)	Export (v tis.tun)
1995	281	186	241
1996	320	254	239
1997	421	340	389
1998	409	371	382
1999	487	397	482

- zdroj MMF

Čaj

Rok	Produkce (v tis.tun)	Osazená plocha (v tis.ha)
1995	40,2	67
1996	46,8	75
1997	52,2	79
1998	56,6	77
1999	64,7	85

- zdroj MMF

Rýže,
produkce:

Asie

Pořadí podle produkce v roce 1999

Vybrané krajiny	Produkce v tis.tun		Osazená plocha v tis.ha		Výnos Tun/ha	
	1990	1999	1990	1999	1990	1999
Asie	479 480	540 621	132 328	138 503	3,6	3,9
Čína (i Taiwan)	191 615	200 499	33 519	31 720	5,7	6,3
Indie	111 517	131 200	42 687	44 800	2,6	2,9
Indonésie	45 179	49 534	10 502	11 624	4,3	4,3
Vietnam	19 225	31 394	6 028	7 648	3,2	4,1
Bangladéš	26 778	29 857	10 435	10 470	2,6	2,9
Thajsko	17 193	23 272	8 792	10 000	2,0	2,3
Mjanmar	13 972	17 075	4 760	5 458	2,9	3,1
Japonsko	13 124	11 469	2 074	1 788	6,3	6,4
Filipíny	9 885	11 388	3 319	3 978	3,0	2,9
Korejská republika	7 722	7 271	1 244	1 059	6,2	6,9
Pákistán	4 891	6 900	2 113	2 400	2,3	2,9
Kambodža	2 500	3 800	1 740	1 961	1,4	1,9
Nepál	3 502	3 710	1 455	1 514	2,4	2,4
Srí lanka	2 538	2 692	828	829	3,1	3,2
KLDR	3 570	2 343	650	580	5,5	4,0
Laos	1 491	2 103	650	7 18	2,3	2,9
Malajsie	1 960	1 934	681	674	2,9	2,9
Bhútán	43	50	26	30	1,7	1,7

- zdroj USDA

Rýže
Obchod:

Asie

Pořadí podle objemu exportu v roce 1998 (v tisících tun)

Vybrané krajiny	Import		Export	
	1990	1998	1990	1998
Asie	4834,5	15398,2	7765,4	21310,8
Thajsko	-	0,2	4017,1	6356,0
Indie	66,0	°	505,0	4800
Vietnam	1,9	-	1624,0	3800,0
Čína (i Taiwan)	62,5	246,9	405,4	3791,6
Pákistán	0,0	0,9	743,9	1971,6
Japonsko	18,3	499,4	°	358,2
Mjanmar	-	°	213,6	100,0
Kambodža	25,8	16,2	-	3,6
Malajsie	330,3	657,9	0,1	2,1
Indonésie	49,6	1895,0	1,9	2,0
Srí Lanka	131,8	183,4	0,2	1,4
Bangladéš	380,1	2634,8	-	0,1
Filipíny	592,7	2200,0	°	°
Korejská lid.rep.	27,0	330,0	43,0	-
Korea	1,6	61,6	0,5	°
Laos	4,2	95,5	-	-
Nepal	11,6	29,5	-	-
Bhútán	19,4	27,0	-	°

- ° pod 100 tun
- data nejsou k dispozici

zdroj USDA